

F O R U M

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Utetezi katika taasisi za kimataifa

Mwongozo kwa mashirika zisizo za kiserikali kujihusisha na utetezi wa haki za binadamu katika nyanja ya kimataifa

Utetezi katika Taasisi za Kimataifa

Mwongozo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali
Ambayo Yangenda Kujihusisha na Ulinzi wa
Haki za Kibinadamu katika Ulingo wa Kimataifa

F O R U M

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

Utetezi katika Taasisi za Kimataifa

Mwongozo wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali
Ambayo Yangependa Kujihusisha na Ulinzi wa
Haki za Kibinadamu katika Ulingo wa Kimataifa

Olivier Bault

Anna Kubacka (Mchanganuzi Mkuu)

Jerzy Kwaśniewski

Weronika Przebierała

Zbigniew Przybyłowski

Kampuni ya Kuchapisha Machapisho ya Kiakademia ya Taasisi ya
Utamaduni wa Kisheria ya Ordo Iuris

Warsaw 2025

Waandishi

Olivier Bault

Anna Kubacka (Mchanganuzi Mkuu)

Jerzy Kwaśniewski

Weronika Przebierała

Zbigniew Przybyłowski

Ubunifu wa michoro, upangaji wa maandishi na mpangilio wa kurasa.

Ursines – Agencja Kreatywna. (Shirika la Ubunifu) Błażej Zych

www.ursines.pl

Mchapishaji

Kampuni ya Kuchapisha Machapisho ya Kiakademia ya

Taasisi ya Utamaduni wa Kisheria ya Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN print 978-83-68211-49-8

ISBN digital 978-83-68211-53-5

CIP - Maktaba ya Kitaifa

Utetezi katika Taasisi za Kimataifa : Mwongozo

wa Mashirika Yasiyo ya Kiserikali Ambayo

Yangenda Kujihusisha na Ulinzi wa Haki za

Kibinadamu katika Ulingo wa Kimataifa / Olivier

Bault, Anna Kubacka (Mchanganuzi Mkuu), Jerzy

Kwaśniewski, Weronika Przebierała, Zbigniew

Przybyłowski. - Warsaw : Kampuni ya Kuchapisha

Machapisho ya Kiakademia ya Taasisi ya Utamaduni

wa Kisheria ya Ordo Iuris, 2025

Yaliyomo

1. Utangulizi	7
2. Utetezi: Je, utetezi una faida?	9
3. Mashirika ya kimataifa yanayoruhusu ushiriki wa NGO	10
3.1. Umoja wa Mataifa (UN)	10
3.2. Baraza la Ulaya (CoE)	17
3.3. Umoja wa Ulaya (EU)	23
3.4. Jumuiya ya Mataifa ya Amerika (OAS)	27
3.5. Umoja wa Afrika (iliyokuwa ikijulikana kama Muungano wa Umoja wa Afrika– OAU)	31
4. Mahakama na mabaraza ya kimataifa yanayoruhusu ushiriki wa NGO	35
4.1. Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu (ECHR)	35
4.2. Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya (CJEU)	38
4.3. Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu (AfCHPR)	42
4.4. Mahakama ya Haki za Kibinadamu ya Marekani (I/A Court H.R.)	45
4.5. Mahakama ya Kimataifa ya Haki (ICJ)	46
4.6. Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu (ICC)	49
5. Ni wakati wa kufanya sauti yako isikike katika utetezi wa maisha, familia, uhuru!	51

1. Utangulizi

Tangu nusu ya pili ya karne ya 20, mashirika ya kimataifa yamepitia mageuzi ya kuvutia kutoka kwa jukwaa la kiufundi la mazungumzo kati ya wawakilishi wa mataifa tu hadi taasisi zenye nguvu na nia ya kuweka malengo ya sera kwa kanda, mabara na dunia yote. Hakujawahi kuwa na wakati katika historia ambapo mashirika kama haya yamekuwa na athari kubwa kiasi hiki kwenye siasa za kitaifa.

Katika ulimwengu wa kisasa, shida nyingi za kimsingi zinatatuliwa katika mashirika ya kimataifa: katika asasi zao za kisiasa (kama vile Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa, Bunge la Ulaya au Bunge la Baraza la Ulaya) pamoja na zile zinazojikita katika mwongozo wa wataalamu na weledi, ambazo wakati mwingine huitwa asasi za “wataalamu” (kama vile kamati za haki za kibinadamu, Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu [ECHR], Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya [CJEU], Mahakama ya Haki za Kibinadamu ya Mabara ya Amerika au Mahakama ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu). Kushiriki katika mijadala ya asasi hizi sasa ni muhimu sawa na kushiriki katika kazi ya serikali za kitaifa, mabunge na mahakama ya kitaifa.

Kila moja ya mashirika ya kimataifa yaliyotajwa hapo juu hutoa fursa nyingi kwa mashirika yasiyo ya kiserikali na watendaji wengine wa nje kushiriki katika kazi ya mashirika yao: kwa kupata hadhi ya mashauriano au waangalizi, kuweza kuhudhuria mikutano ya asasi fulani, kuwasilisha marekebisho ya rasimu ya hati, na kuwasilisha maelezo ya kisheria kama rafiki wa mahakama (amicus briefs).

Hata hivyo, inafaa kusesitiza kwamba ushiriki katika michakato ya kimataifa unahitaji mbinu ya usawa. Taasisi kama vile Umoja wa Mataifa, Umoja wa Ulaya au Baraza la Ulaya zina dosari zao – zinazidi kukosolewa kwa urasimu uliokithiiri, maamuzi yanayoongozwa kisiasa na uwakilishi usio wa usawa wa maslahi ya wanaowawakilisha. Kufanya kazi ya utetezi, kwa hiyo, kunahitaji ufahamu kamili wa vikwazo hivi huku ukitumia fursa ambazo majukwaa hayayanatoa. Jambo muhimu la kufikia mafanikio ni mchanganyiko wa mipango ya kimkakati, maarifa mazuri na uwezo wa kujenga uaminifu kati ya washirika wa kimataifa. Kitabu hiki cha mwongozo kimeundwa ili kutoa zana na vidokezo vya vitendo halisi vya jinsi ya kuendesha mfumo huu wa changamano kwa mafanikio.

Kushiriki katika michakato ya kimataifa huleta matokeo halisi. Ingawa matokeo si ya haraka kila wakati, hadithi za mafanikio zinaonyesha kuwa utetezi unaoendelea unaweza kusababisha mabadiliko ya halisi. Mfano ni ushawishi wa NGOs katika kupitishwa kwa Mkataba wa Haki za Watu Wenye Ulemavu katika mwaka 2006, ambao uliweka viwango vya kimataifa vya udhibiti wa kisheria wa watu wenye ulemavu.

Mwaka huu utaadhimisha miaka 12 tangu Taasisi ya Ordo Iuris ya Utamaduni wa Kisheria ilipoanza kupigania nchini Poland na duniani kote katika kutetea maisha ya watoto ambao hawajazaliwa, familia, uhuru. Wakati idadi ya mashirika ya kijamii na serikali zinazotetea haki za kibinadamu inaongezeka, bado kuna haja ya ushirikiano wa kimataifa na mitandao ya mashirika ya kijamii, inayowaleta pamoja wanasheria, wanasiasa na wanaharakati kutoka kote duniani.

Kuhamasisha utetezi wa maadili katika taasisi za kimataifa hauhitaji rasilimali nyingi wala watu wengi. Iwe unaanza tu katika utetezi wa haki za binadamu au ni mwanaharakati mwenye uzoefu, mwongozo huu utakupa maarifa na msukumo wa kufanya matendo yako yawe na athari halisi.

2. Utetezi: Je, utetezi una faida?

Utetezi (Eng. advocacy) ni mojawapo ya kazi ambazo shirika lisilo la kiserikali (NGO) linaweza kufanya, kutegemea na wasifu wake. Utetezi unaweza kujumuisha kushiriki kikamilifu katika mashauriano ya umma, mijadala, kuunda mipango ya binafsi au kuunga mkono sheria, au kushawishi kwa upana maslahi ya wanachama, wanufaika, au kundi la watu wanaolingana na malengo ya kisheria ya NGO.

Iwapo shughuli ya utetezi wa NGO unavuka mipaka ya kitaifa na kuingia katika ngazi ya kimataifa au la haitegemei tu asili ya shughuli zake lakini hasa kwenye suala la kujitolea kwa wanachama pamoja na wataalamu wake. Ikiwa NGO ina msimamo mzuri, ulioandaliwa vizuri na uliofafanuliwa vizuri juu ya suala muhimu, na kuna fursa ya kuwasilisha, kujadili, au hata kutekeleza msimamo huo katika mkutano wa kimataifa, basi juhudi kama hiyo inaonekana kuwa sio ya busara tu, lakini ni muhimu. Lengo la utetezi, kwa ujumla, ni kuwa na ushawishi mkubwa iwezekanavyo; na ni mojawapo ya njia – na tunapaswa kuongeza, mojawapo ya njia zenye mafanikio zaidi – za kufikia malengo ya NGO fulani.

Ikiwa bado unajuliza iwapo inafaa kupanua shughuli zako za utetezi hadi kwa taasisi na mashirika ya kimataifa, zingatia ukweli ya kuwa ushiriki wa NGO katika majukwaa ya kimataifa unaongezeka!

3. Mashirika ya kimataifa yanayoruhusu ushiriki wa NGO

3.1. Umoja wa Mataifa (UN)

Makao Makuu ya Umoja wa Mataifa, New York. Chanzo: Adobe Stock.

Umoja wa Mataifa (UN) ni shirika la kimataifa linalounda sheria na viwango vya kimataifa vya kulinda haki za binadamu. Michakato kama vile Mapitio ya Mara kwa Mara ya Ulimwenguni (UPR) na shughuli za Baraza la Haki za Kibinadamu huwezesha sio tu kufuatilia uzingatiji wa viwango hivi, lakini pia kushawishi sera za nchi na kuibua changamoto za ndani kwenye jukwaa la ulimwengu.

Dibaji ya Mkataba huo, ulioanzisha Umoja wa Mataifa, inatambua kwamba: “Sisi Watu wa Umoja wa Mataifa [tumeazimia] [...] kurejesha imani katika haki za kimsingi za binadamu, utu na thamani ya mtu binafsi, haki sawa za wanaume na wanawake,

na mataifa makubwa na madogo”.¹ Hata hivyo, wakati asasi ya utawala ya Umoja wa Mataifa – ikiwa ni pamoja na mashirika, tume na vituo vya tafiti – taasisi hiyo imeanza kupotoka kutoka kwenye maono yake ya awali. Mara nyingi, baadhi ya vitengo vyake vinasukuma tafsiri mpya za haki ambazo hazikubaliwi na nchi zote wanachama, na mara nyingi zinaonyesha tu maoni ya kundi finyu la nchi za Magharibi. Hivyo basi, kuwa na uwepo na kushiriki kikamilifu katika kazi za UN ni muhimu sana.

Hadhi ya mashauriano katika Umoja wa Mataifa

Hadhi ya mashauriano ni chombo cha msingi ambacho NGOs zinaweza kushawishi Baraza la Kiuchumi na Kijamii (ECOSOC) (Eng. Economic and Social Council – ECOSOC) na mashirika yake tanzu, pamoja na mikutano ya kimataifa iliyoandaliwa na UN.

Hadhi ya mashauriano inatokana na Kifungu cha 71 cha Mkataba wa Umoja wa Mataifa² na Azimio la Baraza la Kiuchumi na Kijamii 1996/31, lililopitishwa Julai 25, 1996³ (Azimio).

Kifungu cha 71 cha Mkataba wa Umoja wa Mataifa kinasema: “Baraza la Kiuchumi na Kijamii lina uwezo wa kutoa maagizo yanayofaa kwa madhumuni ya kuwasiliana na mashirika yasiyo ya kiserikali ambayo yanashughulikia masuala yaliyo ndani ya uwezo wake. Maagizo kama haya yanaweza kufanywa kwa kushauriana na mashirika ya kimataifa na, ikiwa ni lazima, na mashirika ya kitaifa, baada ya kushauriana na nchi husika mwanachama wa Umoja wa Mataifa.”

Kwa upande mwingine, azimio hilo linazipa NGOs haki ya ushiriki kama waangalizi katika mikutano ya wazi ya Baraza na pamoja na asasi zake tanzu. NGOs pia zinaweza kuwasilisha taarifa kwa kuzungumza na kwa maandishi zinazohusiana na kazi ya Baraza. Mashirika yaliyopatiwa hadhi hii pia yameidhinishwa kushiriki katika

1 Mkataba wa Umoja wa Mataifa, https://www.unic.un.org/pl/dokumenty/karta_onz.php# (ilifikiwa: Aprili 12, 2025).

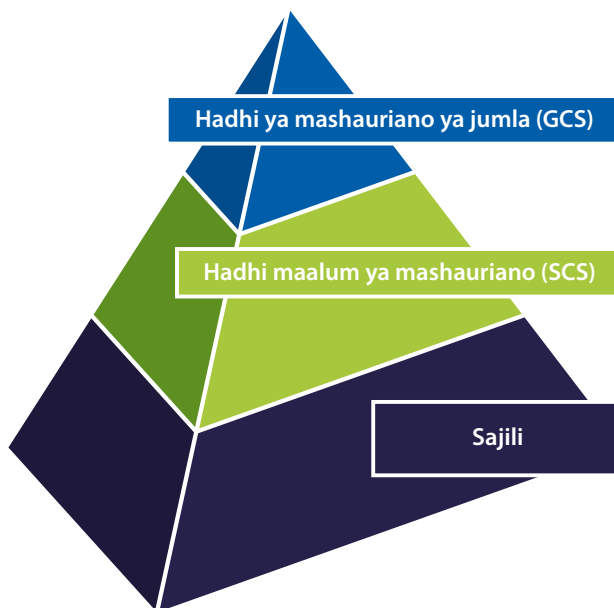
2 *Ibid.*

3 ECOSOC Resolution 1996/31. Consultative relationship between the United Nations and non-governmental organizations, https://www.un.org/esa/coordination/ngo/Resolution_1996_31/ (ilifikiwa: Februari 10, 2024).

mikutano ya kimataifa, vikao vya Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa na mashirika mengine ya kiserikali ya kimataifa.

Kuna aina tatu za hadhi ya mashauriano:

1. **hadhi ya mashauriano ya jumla (GCS)** – kategoria iliyopewa mashirika ambayo wigo wa maslahi yao unaingiliana kwa karibu na shughuli za Baraza na mashirika yake tanzu; mashirika haya yanapaswa kuwa makubwa kiasi kwamba, yafanye kazi kwa kiwango cha kimataifa na yawe na wigo mpana wa kijiografia;
2. **hadhi maalum ya mashauriano (SCS)** – tuzo kwa mashirika yasiyo ya kiserikali ambayo upeo wa maslahi inashughulikia vipengele vichache tu vya shughuli za Baraza la Uchumi na Kijamii; mashirika haya ni madogo na yamekuwa yakifanya kazi kwa muda mfupi;
3. **sajili, kinachojulikana Roster (Sajili)** – mashirika yasiyo ya kiserikali ambayo yalituma maombi ya hali ya mashauriano lakini hayajafika kitengo cha jumla au maalum; mashirika haya yamejumuishwa katika kile kinachoitwa "daftari" la mashirika yasiyo ya kiserikali kama mashirika yanayodumisha uhusiano rasmi na mashirika ya UN na mashirika maalum isipokuwa ECOSOC (kwa mfano FAO, ILO, UNCTAD, UNESCO, WHO) - mashirika haya yanaweza kuchangia katika kazi za UN au wakala maalum wakati wa matukio maalum.

Haki zinazopatikana kwa NGO zenye hadhi ya mashauriano

Orodha ya haki zinazotolewa kwa mashirika yasiyo ya kiserikali yenye hadhi ya mashauriano inatokana na ile iliyotajwa katika Azimio 1966/31 Inapaswa kulisitizwa kuwa mamlaka na upeo wao hutegemea aina ya hadhi ya mashauriano (GCS, SCS, Sajili).

Kategoria	Haki	Maelezo
Ufikiaji wa ajenda	Kupokea ajenda ya awali ya ECOSOC na mashirika tanzu	Inahusu GCS SCS na Sajili (angalia § 27 na 33 ya Azimio la 1996/31)
Kupendekeza vipengee vya ajenda	Uwezo wa kupendekeza vipengee vya ajenda ya ECOSOC	Inahusu GCS pekee, hata hivyo, NGO lazima imwarifu Katibu Mkuu siku 63 kabla ya kikao kuanza na kuwasilisha maombi husika siku 49 kabla ya kuanza kwa kikao. Kipengele kinawekwa kwenye ajenda ya kamati ikiwa itapitishwa kwa kura 2/3 ya wanachama waliopo (angalia § 34 ya Azimio la 1996/31)
Kushiriki katika mikutano	Uteuzi wa waangalizi katika mikutano ya hadhara ya ECOSOC na mashirika yake tanzu	Wale walio na hadhi ya GCS na SCS wana haki ya kushiriki; mashirika yaliyo kwenye sajili yanaweza kufanya hivyo tu katika maeneo ya utaalumu wao (angalia § 29 na 35 ya Azimio la 1996/31)
Kauli za maandishi	Uwasilishaji wa taarifa zilizoandikwa zinazohusiana na mada ya kazi ya ECOSOC	GCS: taarifa za hadi maneno 2,000 husambazwa kwa ukamilifu, kwa taarifa zenye urefu zaidi, muhtasari hutolewa (angalia § 31(d) ya Azimio la 1996/31); SCS na Sajili: taarifa za hadi maneno 500 husambazwa kikamilifu, kwa taarifa zenye urefu zaidi, muhtasari hutolewa (angalia § 31(e) ya Azimio la 1996/31); Sharti muhimu ni kuwasilisha taarifa katika lugha rasmi (Kiingereza, Kifaransa, Kihispania, Kirusi, Kiarabu na Kichina) na baada ya kushauriana na Katibu Mkuu (angalia § 31 na 37 ya Azimio 1996/31)
Hotuba zinazohutubiwa	Mawasilisho ya hotuba katika mikutano ya ECOSOC	GCS: haki ya kutoa taarifa moja (kulingana na idhini ya Baraza) na taarifa moja ya ziada, ya maelezo wakati kipengee kinapendekezwa (angalia § 32 ya Azimio la 1996/31); SCS: inaweza kusikilizwa tu iwapo hakutakuwa shirika tanzu linalofaa (angalia § 32a ya Azimio la 1996/31)
Mashauriano	Fursa ya kufanya mashauriano juu ya masuala ya maslahi ya pande zote	Mashauriano yanaweza kufanyika kwa ombi la NGO na Katibu Mkuu - ambaye anaweza kuhitaji NGO kuwasilisha hati na o husika (angalia § 65 na 66 ya Azimio 1996/31)
Upatikanaji;	Uwezekano wa kupata nyaraka, huduma za vyombo vya habari, maktaba, vyumba vya mikutano na kiti katika mikutano ya hadhara ya Mkutano Mkuu katika nyanja za kiuchumi na kijamii	Utoaji wa ufikiaji husika yapo ndani ya uwezo wa Katibu Mkuu (angalia § 67 ya Azimio 1996/31); Upatikanaji wa vyumba vya mikutano unamaanisha kuwa NGO zenye hadhi ya mashauriano zina fursa ya kuandaa matukio ya kando wakati wa vikao vya Umoja wa Mataifa

Hali ya ushauri ni zana inayozipa NGO mamlaka makubwa na kuziruhusu kuyatumia ipasavyo.

Taasisi ya Ordo luris inatumia hadhi yake maalum ya mashauriano kama sehemu ya shughuli zake katika Umoja wa Mataifa kupitia, miongoni mwa mambo mengine, ushiriki wake kamilifu katika kamati, hasa Tume ya Hali ya Wanawake (CSW). Wawakilishi wa Ordo luris huzungumza rasmi katika mikutano, ikiwa ni pamoja na wakati wa mijadala ya Baraza la Haki za Kibinadamu huko Geneva.

Masharti ya kuomba hali ya mashauriano na UN

Hali ya ushauri inatolewa kwa shirika ambalo:

1. ina wigo wa kimataifa, kikanda, kikanda au kitaifa,
2. kwa asili si ya kiserikali (mashirika yaliyoanzishwa na serikali au kwa makubaliano ya kiserikali hayatambuliwi kama NGO na UN;
3. haifanyi kazi kwa faida;
4. ina malengo yanayolingana na madhumuni na kanuni za Mkataba wa Umoja wa Mataifa;
5. imekuwepo kwa angalau miaka miwili;
6. ina makao makuu yaliyoanzishwa, sheria zilizopitishwa kidemokrasia, uongozi unaowakilisha shirika nje na kufanya maamuzi ya kidemokrasia;
7. chanzo chake kikuu cha mapato kinatokana na michango kutoka kwa matawi ya kitaifa na sehemu na wanachama binafsi.

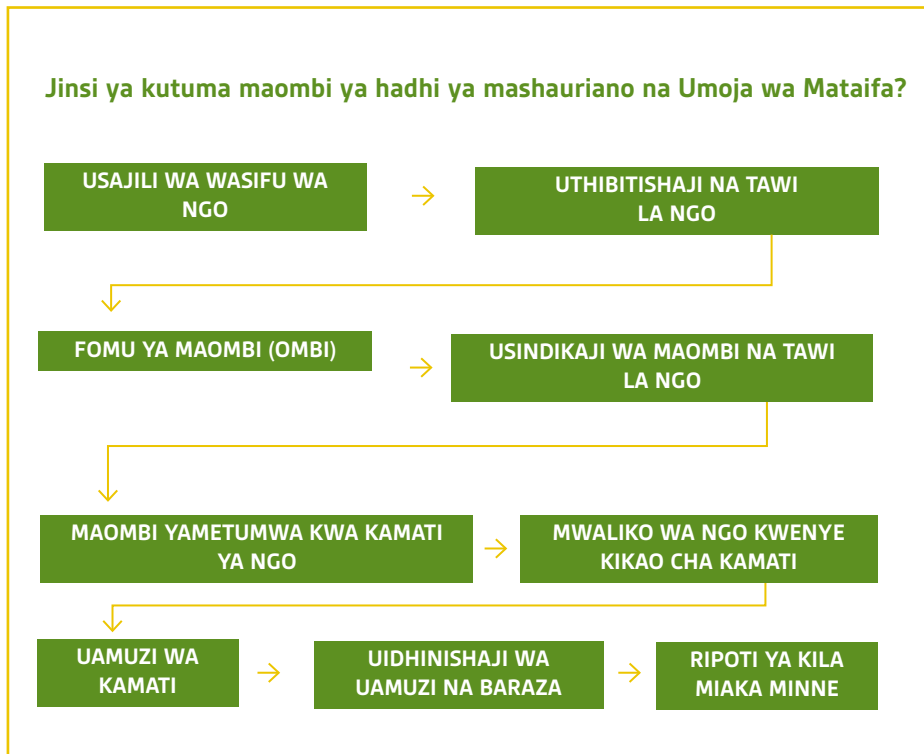
Wapi na wakati gani wa kutuma maombi ya hali ya mashauriano na Umoja wa Mataifa?

Hadhi ya mashauriano inatolewa na Baraza la Kiuchumi na Kijamii (ECOSOC) kwa pendekezo la Kamati ya Mashirika Yasiyo ya Kiserikali. Kamati hii ni kamati ya kudumu ya ECOSOC, iliyoanzishwa mwaka wa 1946⁴ Inaripoti moja kwa moja kwa ECOSOC, na ripoti mbili za kikao chake cha kawaida cha kila mwaka (kwa kawaida mwishoni mwa Januari) na kikao chake cha mara kwa mara (mwezi wa Mei) zina rasimu ya maazimio au maamuzi kuhusu masuala yanayohitaji hatua ya Baraza.

---

4 Mengi kuhusu Kamati ya mashirika yasiyo ya kiserikali taz. UN ECOSOC, <https://ecosoc.un.org/en/ngo/committee-on-ngos> (upatikanaji: Februari 4, 2025).

Kwa sababu ya tarehe za mwisho zilizo hapo juu, maombi kamili ya hali ya mashauriano lazima yawasilishwe ifikapo tarehe 1 Juni ya mwaka ambapo NGO inataka kuzingatiwa kwa pendekezo na Kamati. Maombi yaliyowasilishwa kabla ya tarehe 1 Juni 2025 yatazingatiwa na Kamati mwaka wa 2026. Maombi yaliyopokelewa kati ya tarehe 2 Juni 2025 na 1 Juni 2026 yatazingatiwa mwaka wa 2027.

Ombi la hali ya mashauriano ya Umoja wa Mataifa na ECOSOC linaweza kuwasilishwa mtandaoni:

1. Ili kufanya hivyo, ni muhimu kusajili wasifu wa NGO inayohusika kwenye tovuti ya Idara ya NGO ya ECOSOC. Kujaza fomu huchukua kama dakika 10, lakini uthibitishaji wa wasifu mpya unaweza kuchukua siku kadhaa.
Fomu ya usajili inaweza kupatikana kwenye tovuti: esango.un.org/civilsociety katika kichupo Civil Society Participation → New profil: General.
2. Baada ya kupokea arifa ya barua pepe kwamba usajili wa wasifu wa shirika lako umekubaliwa lazima ujaze fomu ya maombi. Fomu ina maswali 22 na lazima ijazwe kwa Kiingereza au Kifaransa pekee.

Onyesho la kukagua fomu linapatikana kwenye tovuti ya ECOSOC.⁵ **Fomu halisi inaweza kujazwa baada ya kuingia kwenye wasifu wake kwenye tovuti ya Kitengo cha NGO za ECOSOC** (taz. juu). Ili kuanza kujaza fomu ya maombi, nenda kwenye kichupo cha “Kituo cha Mashauriano”. Nyaraka zinazhitajika zinaweza kutumwa kwa kutumia kichupo “Nyaraka”.

3. Kama fomu yenyewe, hati zote zinazohitajika zinapaswa pia kuwasilishwa katika lugha asilia na tafsiri katika Kiingereza au Kifaransa.

Nyaraka muhimu ni:

- Nakala ya katiba/mkataba na/au sheria/kanuni na marekebisho yoyote ya hati hizi (kulingana na § 10 ya azimio la ECOSOC 1996/31).
  - Nakala ya cheti cha usajili kilichotolewa na chombo cha serikali, kwa mfano dondoo kutoka kwa Daftari la Mahakama ya Kitaifa (kulingana na Azimio la 1996/31, shirika “linapaswa kuthibitisha kuwa limekuwepo kwa angalau miaka miwili kuanzia tarehe ya maombi ilipokelewa na Sekretarieti”).
  - Nakala ya taarifa za hivi majuzi zaidi za fedha (ili kuthibitisha kuwa sehemu kubwa ya ufadhili wa shirika hutoka kwa michango kutoka kwa mashirika ya kitaifa, wanachama binafsi na mashirika mengine yasiyo ya kiserikali).
4. Katika kipindi cha mchakato wa maombi, Tawi la NGO linaweza kuwasiliana na mwombaji ili kupata maelezo zaidi au ufafanuzi. Mara baada ya uhakiki kukamilika, maombi yanatayarishwa kwa ajili ya kutumwa kwa Kamati. Mwombaji anajulishwa hili kabla ya kuanza kwa kikao husika. Baada ya uhakiki kukamilika, pendekezo linatayarishwa kutumwa kwa Kamati. Mwombaji ataarifiwa kabla ya kuanza kwa kikao husika.
  5. Pendekezo linapokuwa sehemu ya programu ya Kamati, barua hutumwa kwa mwombaji kuwajulisha kikao kijacho na kuwaalika kutuma wawakilishi wasiozidi wawili kuhudhuria kikao hicho. Hudhuria la wawakilishi si la lazima, wala halina manufaa yoyote. Mwaliko ni zoezi la haki ya kuwepo wakati wa kuzingatia maombi.
  6. Uamuzi wa Kamati utawasilishwa kwake kwa notisi rasmi itakayotumwa kwa mwombaji na itajumuishwa katika ripoti itakayotolewa imetumwa kwa mkutano unaofuata wa ECOSOC kwa idhini ya mwisho.
  7. Baraza linapoidhinisha pendekezo la Kamati la kutoa hadhi ya mashauriano kwa NGO, Sekretarieti hutuma taarifa rasmi. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yaliyopewa hadhi ya jumla au maalum ya mashauriano lazima yawasilishe ripoti fupi kuhusu

---

5 Questionnaire of the Application for Consultative Status with the Economic and Social Council (ECOSOC), <https://ecosoc.un.org/sites/default/files/NGO%20Page%20Files/Apply%20for%20Consultative%20Status/Application%20Questionnaire%20-%20Reference%20Only%20-%20English.pdf> (upatikanaji: Machi 10, 2025).

shughuli zao, hasa kuhusu mchango wao katika kazi ya Umoja wa Mataifa, kwa Kamati ya NGO kila baada ya miaka minne (kinachojulikana kama Ripoti ya Quadrennial).

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya ONZ?

- Shirika lolote ambalo linakidhi masharti fulani linaweza kutuma maombi ya hali ya mashauriano na Umoja wa Mataifa, na kwa hakika shirika nyingi hufanya hivyo.
- Hadhi ya mashauriano inatolewa na Baraza la Kiuchumi na Kijamii (ECOSOC).
- Inafaa kutafuta namna ya kujumuika, kwa sababu unaweza kufanya kazi na mashirika mengine kutoka kote ulimwenguni kuunda sheria za kimataifa.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

3.2. Baraza la Ulaya (CoE)

Baraza la Ulaya. Chanzo: Wikimedia Commons, commons.wikimedia.org/wiki/File:Council_of_Europe_Palais_de_l%27Europe.JPG, CC BY 3.0, (ilifikiwa: Machi 26, 2025).

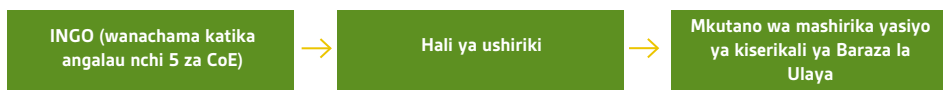
Kuhusika katika Baraza la Ulaya ni fursa ya kimkakati ya kuunda viwango vinavyoathiri maisha ya mamilioni ya watu katika nchi zake 46 wanachama. Kama mlinzi wa Mkataba wa Ulaya wa Haki za Kibinadamu, unaoungwa mkono na Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu na taasisi kama vile Bunge, Kamati ya Mawaziri na

Tume ya Venice, Baraza la Ulaya hutoa hati kadhaa kila mwaka – kwa mfano, mwaka wa 2024 maazimio 56 ya Bunge – ambayo inashughulikia masuala kama vile uhuru wa vyombo vya habari, haki za wahamiaji au mageuzi ya mfumo wa haki. Ingawa hati hizi hazilazimiki kisheria, zinatoa shinikizo la kweli kwa serikali kuleta sheria na desturi zao kulingana na kanuni zilizoonyeshwa, mara nyingi husababisha mabadiliko madhubuti ya sheria.

Baraza la Ulaya lilianza kushirikiana na mashirika yasiyo ya kiserikali mwaka 1952, na kuyapa hadhi ya mashauriano (Eng. *consultative status*). Baraza la Ulaya linapendelea kushirikiana na mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali (INGOs), ambayo inatambua tu ikiwa na wanachama katika angalau nchi tano wanachama wa Baraza la Ulaya. Ushirikiano huu unafanyika kwa ushiriki wa Mkutano wa INGOs zinazofurahia hadhi shirikishi na Baraza la Ulaya (Eng. *The Conference of INGOs enjoying participatory status with the Council of Europe*), ambalo lilianzishwa rasmi mwaka 2005. Mkutano wa INGOs ni moja ya kile kinachoitwa nguzo nne za Baraza la Ulaya (*Quadrilogue*). Hizi ni: Kamati ya Mawaziri, Bunge la Bunge, Bunge la Mamlaka za Mitaa na Mikoa ya Ulaya na Mkutano wa INGOs za Baraza la Ulaya.⁶

Mkutano wa mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali ya Baraza la Ulaya

Mkutano wa mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali ya Baraza la Ulaya ni chombo cha mashauriano ambacho huleta pamoja mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali kutoka nchi mbalimbali wanachama wa Baraza la Ulaya. Lengo lake ni kusaidia ushirikiano kati ya vyombo hivyo na Baraza la Ulaya, na pia kuwezesha INGOs kushawishi michakato ya kufanya maamuzi katika masuala yanayohusu haki za binadamu na demokrasia.⁷ Mkutano huo ni chombo cha uwakilishi cha mashirika yote yasiyo ya kiserikali ambayo yana hadhi ya kushiriki katika Baraza la Ulaya.

6 Jibu la Katibu wa Wizara ya Mambo ya Nje - chini ya mamlaka ya Waziri - kwa Mahojiano Nambari 5128 juu ya njia ya ushirikiano kati ya Baraza la Ulaya na NGO tarehe, 14.11.2006 r., <https://orka2.sejm.gov.pl/IZ5.nsf/main/27D74292> (upatikanaji: Februari 10, 2025).

7 Kanuni za Mkutano wa INGOs, <https://rm.coe.int/rules-of-procedure-reglement-adopted-161220-en-fr/1680a0cf32> (upatikanaji: Februari 10, 2025).

Hali ya ushiriki kwa INGOs - Mamlaka na majukumu

Mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali yanaweza kupata hadhi ya Kushirikishwa na Baraza la Ulaya (Eng. *participatory status*). Utoaji wa hadhi hiyo umewekwa katika Azimio la Kamati nr (2016)3.⁸ NGOs za kimataifa zinazopata hadhi shirikishi huunda Mkutano uliotajwa hapo juu, ambao unawakilisha mashirika ya kiraia katika Baraza la Ulaya. Mkutano huo hufanywa katika Mkutano Mkuu wake mara mbili kwa mwaka na hufanya kazi katika kamati za mada za kipaumbele za Baraza la Ulaya.

Mashirika yenye hadhi ya kushiriki hupokea haki kadhaa:

1. yanaweza kutuma maelezo kwa Katibu Mkuu;
2. yana ufikio wa ajenda na nyaraka za umma za Baraza la Bunge ili kurahisisha ushiriki wao katika mikutano ya hadhara ya;
3. yanaalikwa kwenye mikutano ya hadhara ya Bunge la Mamlaka za Mitaa na Mikoa na kushiriki katika kazi yake kwa mujibu wa kanuni zake za utaratibu;
4. yanaalikwa kushiriki katika semina, mikutano na mikutano inayohusiana na kazi zao, kwa mujibu wa kanuni za Baraza la Ulaya;
5. znazotumika; yanaweza kualikwa kushiriki mmoja mmoja katika kazi ya kamati au kushiriki katika kazi hii kupitia Mkutano wa INGOs - kwa mujibu wa maazimio ya Kamati CM/Res(2011)24;
6. yanaweza kualikwa kutoa maoni, kwa misingi ya shughuli zao maalum au uzoefu, ushauri wa kitaalam juu ya sera, programu na vitendo vya Baraza la Ulaya;
7. yanaweza kuomba kujumuishwa kwenye orodha ya mashirika yasiyo ya kiserikali yenye haki ya kuwasilisha malalamiko ya pamoja chini ya Itifaki ya Ziada kwa Mkataba wa Kijamii wa Ulaya, ambayo hutoa mfumo wa malalamiko ya pamoja;
8. yanaalikwa kushirikiana kwa karibu na Kamishna wa Haki za Kibinadamu, hasa kwa kumpa taarifa zozote wanazoziona kuwa muhimu katika kutekeleza dhamira yake ya kukuza heshima kwa haki za binadamu;
9. Katibu Mkuu anaweza kushauriana nayo kwa maandishi au kwa njia ya kusikilizwa kwa masuala yenye maslahi ya pamoja.

8 Resolution CM/Res(2016)3, Participatory status for international non-governmental organisations with the Council of Europe, <https://search.coe.int/cm?i=090000168068824c> (upatikanaji: Februari 10, 2025).

Hadhi ya ushiriki pia inaweka wajibu kwa mashirika. Miongoni mwa haya, pamoja na masuala ya wazi kama vile, pamoja na mambo mengine, kukuza na kuheshimu mikataba na vyombo vingine vya kisheria vya Baraza la Ulaya, yafuatayo yanapaswa kuangaziwa zaidi ya yote:

- wajibu wa kushiriki kikamilifu katika vikao na kazi ya Mkutano wa INGOs;
- kutoa, kwa hiari yake yenyewe au kwa ombi la mashirika mbalimbali ya Baraza la Ulaya, taarifa, nyaraka au maoni yanayohusiana na maeneo yao ya uwezo juu ya masuala yanayozingatiwa au uwezekano wa kuwa na maslahi kwa Baraza la Ulaya,
- **wajibu wa kuwasilisha taarifa kwa Katibu Mkuu kila baada ya miaka minne**, kuhusu:
  1. ushiriki wa shirika katika kazi ya vyombo mbalimbali vya Baraza la Ulaya (jukumu na mchango wake);
  2. ushiriki wa shirika katika hafla zilizoandaliwa na Baraza la Ulaya (jukumu lake, mchango na shughuli za ufuatiliaji);
  3. ushiriki na mchango wa shirika katika vikao na kazi ya Mkutano wa INGO;
  4. hafla zilizoandaliwa na shirika, haswa zile zinazolenga kukuza malengo, maadili na vyombo vya kisheria vya Baraza la Ulaya;
  5. hatua zote zilizochukuliwa na shirika ili kuhakikisha heshima kwa viwango vya Baraza la Ulaya na kutangaza kazi yake.

Masharti ya kutuma maombi ya hali ya ushiriki

Kwa mujibu wa azimio la 2016(3), Baraza la Ulaya linaweza kuanzisha mahusiano ya kikazi na mashirika yasiyo ya kiserikali kwa kuyapa hadhi ya ushiriki ikiwa yatatimiza masharti yote yafuatayo:

1. yataheshimu na kutetea maadili na kanuni za Baraza la Ulaya;
2. yatahamasisha ufikiaji wa umoja wa karibu kupitia shughuli zao, kama ilivyorejelewa katika Kifungu cha 1 cha Mkataba wa Baraza la Ulaya;
3. yalianzishwa kwa msingi wa kitendo cha msingi kilichopitishwa kwa mujibu wa kanuni za kidemokrasia;
4. yana muundo na utawala wa kidemokrasia;
5. yanawakilisha hasa katika eneo (maeneo) yao ya uwezo, maeneo ya shughuli ya kawaida kwa Baraza la Ulaya;
6. yanawakilishwa katika ngazi ya Ulaya, (hii inamaanisha kuwa, wana wanachama katika angalau Nchi tano wanachama wa Baraza la Ulaya);

7. yameanzishwa na kuanza shughuli angalau miaka miwili kabla ya kutuma maombi ya hadhi ya mshiriki;
8. tayari yanadumisha uhusiano wa kufanya kazi na Baraza la Ulaya;
9. yanaweza kuchangia na kushiriki kikamilifu katika mijadala na shughuli za Baraza la Ulaya;
10. yanaweza kusambaza maarifa ya umma kuhusu shughuli za Baraza la Ulaya.

Wapi na wakati gani wa kutuma maombi ya hadhi ya ushiriki?

Hadhi ya mshiriki hutolewa mara moja kwa mwaka. Maombi ya kuzingatiwa katika mwaka wa 2025 yanaweza kuwasilishwa hadi Februari 28, 2025. Maombi yatakayowasilishwa baada ya tarehe hii yatazingatiwa katika mwaka wa 2026.

Maombi ya hadhi ya ushiriki lazima yawasilishwe kupitia fomu rasmi ya mkondoni. nyaraka husika (orodha ya hati zinazohitajika imetolewa hapa chini) katika lugha rasmi za Baraza la Uropa, yaani Kifaransa au Kiingereza (ni vyema kuwasilisha hati katika lugha zote mbili).

Fomu ya maombi (maombi) inapatikana kwa anwani: <https://eu.surveymonkey.com/r/DV6ZR8B>.

Jinsi ya kutuma maombi ya hali ya ushiriki

Shirika la kimataifa lisilo la kiserikali linalotaka kupata hadhi ya ushiriki litawasilisha maombi kwa Katibu Mkuu Fomu ya maombi inapatikana mtandaoni (link katika aya hapo juu).

Maombi lazima yajumuishe hati zifuatazo (kwa Kifaransa au Kiingereza au zote mbili):

1. makala ya kujumisha;
2. orodha ya mashirika wanachama yenye tafsiri ya jina lao kwa Kifaransa au Kiingereza na idadi fulani ya wanachama katika kila;
3. ripoti ya shughuli na ripoti ya fedha ya miaka miwili iliyopita;
4. kauli inayothibitisha kwamba shirika hilo linakubali kanuni zilizo katika Mkataba na sheria nyingine za kimsingi za Baraza la Ulaya.

Baada ya kuzingatia maombi hayo, Katibu Mkuu atapeleka majina ya mashirika ambayo anakusudia kuyapa au kukataa hadhi ya ushiriki kwa Kamati ya Kudumu ya Mkutano wa Mashirika yasiyo ya Kiserikali kwa maoni. Kamati ina siku 30 za kalenda kutoa maoni Uamuzi wa Katibu Mkuu kisha utapelekwa ili kuidhinishwa kimyakimya kwa Kamati ya Mawaziri, Baraza la Bunge na Bunge la Mamlaka za Mitaa na Kanda ikiwa hakutakuwa na pingamizi yoyote, uamuzi wa Katibu Mkuu utaanza kutumika siku 60 za kalenda baada ya tarehe ya mawasiliano ya Katibu Mkuu.

Shirika ambalo ombi lake la hadhi ya ushiriki limekataliwa au ambalo limepoteza hali hii linaweza kuwasilisha ombi jipya baada ya miaka miwili kutoka kwa uamuzi huo.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi za CoE?

- **Shirika lolote lenye angalau wanachama 5 katika nchi za Baraza la Ulaya na linalokidhi mahitaji mengine linaweza kutuma maombi ya hali ya kushiriki katika Baraza la Ulaya kwa kujaza fom u inayopatikana kwenye kiungo kilicho hapo juu.**
- **Hadhi ya ushiriki inatolewa na Katibu Mkuu wa Baraza la Ulaya.**
- **Inastahili kuomba hadhi ya ushiriki ili kuweza kufuatilia kazi ya Baraza la Ulaya kwa kuendelea na kuathiri sura ya maamuzi yaliyofanywa.**
- **Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!**

3.3. Umoja wa Ulaya (EU)

Bendera za Mataifa Mwanachama wa Umoja wa Ulaya mbele ya makao makuu ya Tume ya Umoja wa Ulaya huko Brussels. Chanzo: Adobe Stock.

Umoja wa Ulaya ni mfano wa shirika la kimataifa linalostawi ambalo mamlaka yake halisi tayari yamepita mamlaka iliypewa rasmi katika mikataba iliyoianzisha. Amri ya kisheria inayojitegemea ya EU inapanuka kila mwaka unaopita huku maelfu ya vitendo vipya vya kisheria vikichukua nafasi ya kwanza kuliko sheria za kitaifa. Kupatia hoja nguvu ya sheria katika kitendo cha sheria inayotokana na Umoja wa Ulaya kwa hiyo inaweza kuwa na athari ya kudumu zaidi katika utendaji kuliko kuitambulisha kwa sheria katika bunge la kitaifa.

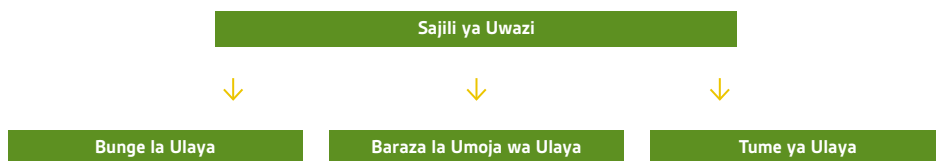
Azimio la 23 la Mkataba wa Maastricht lilisisitiza umuhimu wa mazungumzo ya EU na mashirika ya misaada na wakfu wanaofanya kazi katika uwanja wa usaidizi wa kijamii. Baraza la Wanaume wenye Hekima, katika ripoti yake juu ya mustakabali wa haki za kiraia na kijamii barani Ulaya mwaka 1996, pia lilisema kuwa mazungumzo ya kijamii na ya kiraia – ikiwa ni pamoja na jumuiya ya NGO – ni muhimu kwa kukuza haki za kimsingi. Hatimaye, kati ya mahitimisho yaliyotokana na mfululizo wa mikutano ya hadhara iliyofanyika mwaka wa 1998, Kamati ya Bunge la Ulaya ilionyesha haja ya kuunda mazungumzo yaliyopangwa kati ya taasisi za Ulaya na NGOs zinazowakilishwa katika ngazi ya Ulaya. Kwa maana hii, ilipendekeza kuundwa kwa orodha ya mashirika ambayo Tume ya Ulaya itashauriana Hata hivyo,

Tume limekataa wazi uwezekano huu, likisema kwamba nia yake daima imekuwa kudumisha mazungumzo ambayo ni wazi iwezekanavyo, bila kuunda mfumo wowote wa ithibati.⁹

Sajili ya Uwazi

EU haijaanzisha mfumo wowote wa uidhinishaji kwa mashirika yasiyo ya kiserikali ambayo yanataka kushiriki katika shughuli za utetezi ndani ya miundo yake, lakini mashirika ambayo yanataka kushiriki katika mazungumzo (mchakato wa mashauriano), iwe ndani ya mfumo wa kazi ya Bunge la uwazi (Eng. *transparency register*).

Sajili ya Uwazi ni hifadhidata inayoorodhesha “wawakilishi wa maslahi” (mashirika, vyama, vikundi na watu binafsi waliojiajiri) ambao hufanya shughuli zinazolenga kuathiri sera na maamuzi ya Umoja wa Ulaya. Inatoa taarifa ili wananchi wapate majibu ya maswali kama vile maslahi gani yanawakilishwa katika ngazi ya Umoja wa Ulaya, ni nani anayeyawakilisha na kwa niaba yake, na ni ufadhili gani unaotolewa kwa shughuli hizo (ikiwa ni pamoja na usaidizi wa kifedha, michango, ufadhili, n.k.).

Baada ya kujiandikisha katika sajili ya uwazi, NGO inapewa fursa ya kushiriki katika mashauriano kuhusu rasimu ya sheria mahususi, mikakati na nyaraka zingine zilizojumuishwa kwenye hifadhidata, ikiwa ni pamoja na kuwasilisha maoni kuhusu mipango ya utekelezaji kwa kutuma msimamo au maoni yake rasmi.

Huluki zilizosajiliwa vinaweza pia kuomba idhini ya kufikia majengo ya Bunge la Ulaya.

⁹ M. Mendza-Drozd, *Zagadnienie konsultacji społecznych w Unii Europejskiej (Suala la mashauriano ya umma katika Umoja wa Ulaya. Analiza wybranych instytucji i dokumentów (Uchambuzi wa taasisi na hati zilizochaguliwa)*, Warsaw 2010, s. 9, https://partycypacjaobywatelska.pl/wp-content/uploads/2015/08/2b_konsultacje_ue_raport.pdf (upatikanaji: Februari 10, 2025).

Jinsi ya kujiandikisha katika Sajili ya Uwazi?

Mashirika yanaweza kujisajili mtandaoni kupitia fomu inayopatikana kwenye tovuti ya Sajili ya Uwazi.¹⁰

Mfumo na sheria za uendeshaji za mbinu iliyoratibiwa na taasisi za Umoja wa Ulaya kwa uwakilishi wa uwazi na wa kimaadili wa wawakilishi wa maslahi kupitia rejista ya lazima ya uwazi imewekwa katika Makubaliano ya Kimataifa ya tarehe 20 Mei 2021.¹¹

Taarifa ambayo lazima ijumuishwe – na kusasishwa kila mwaka – kwenye rejista ni:

1. jina la shirika, anwani ya ofisi iliyosajiliwa na anwani ya ofisi inayohusika na mahusiano na Muungano (ikiwa ni tofauti na anwani ya ofisi iliyosajiliwa), maelezo ya mawasiliano na anwani ya tovuti;
2. hadhi ya kisheria ya shirika;
3. kundi la maslahi kuwakilishwa;
4. uthibitisho kwamba mwombaji anafuata Kanuni za Maadili (Kanuni zinaweza kupatikana katika Kiambatisho 1 hadhi), Makubaliano) ya kati ya taasisi;
5. jina na jina la mwakilishi wa kisheria wa shirika na mtu anayehusika na mahusiano na Umoja wa Ulaya;
6. makadirio ya idadi ya kila mwaka (katika muda sawa) ya watu walioajiriwa katika shughuli zinazoshughulikiwa na makubaliano katika sehemu zifuatazo za muda kamili: 10%, 25%, 50%, 75% au 100%;
7. malengo, wigo wa shughuli, maeneo ya kupendeza na wigo wa kijiografia wa shughuli;
8. mashirika ambayo huluki iliyosajiliwa ni yake na huluki ambayo inahusishwa;
9. wanachama wa taasisi iliyosajiliwa au viungo na mitandao na vyama husika;
10. mapendekezo ya kisheria, sera au mipango ya Muungano ambayo shughuli zilizomo katika makubaliano zinahusiana;
11. uanachama katika vikundi vya wataalam wa Tume (kwa hali hii data inakamilishwa kiotomatiki) pamoja na majukwaa mengine yanayoungwa mkono na Muungano;
12. uanachama, msaada na ushiriki katika vikundi au mashirika mengine yasiyo rasmi yaliyoandaliwa katika majengo ya Bunge la Ulaya,

10 EU, Sajili ya Uwazi, https://transparency-register.europa.eu/searchregister-or-update_en (ilifikiwa: Machi 10, 2025).

11 Makubaliano ya kitaasisi ya tarehe 20 Mei 2021 kati ya Bunge la Ulaya, Baraza la Umoja wa Ulaya na Tume ya Ulaya kuhusu sajili ya lazima ya uwazi, OJ UE L 207 11.6.2021, p. 1–17, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2021.207.01.0001.01.ENG (upatikanaji: Februari 10, 2025).

13. majina ya watu walioidhinishwa kuingia majengo ya Bunge la Ulaya (majina ya watu ambao wamepokea kibali cha kufikia majengo ya EP huingizwa moja kwa moja kwenye rejista).

Aidha, taasisi zilizosajiliwa, ikiwa ni pamoja na wasuluhishi, zitaeleza kiasi na chanzo cha msaada wa kifedha kutoka kwa Muungano unaokusudiwa kulipia gharama zao za uendeshaji. Kiasi hiki lazima kitolewe kwa euro.

Mashirika yaliyosajiliwa yanayokuza maslahi yao wenyewe au maslahi ya pamoja ya wanachama wao kuelekea taasisi zilizotia sainsi yatatoa makadirio ya hivi karibuni ya gharama za kila mwaka zinazohusiana na utekelezaji wa shughuli zilizojumuishwa na makubaliano. Makadirio ya gharama za kila mwaka lazima yafikie mwaka mzima wa shughuli na kurejelea mwaka wa mwisho wa kifedha uliofungwa tarehe ya kuingia kwenye rejista au tarehe ya sasisho la kila mwaka la maelezo yaliyomo kwenye rejista.

Mashirika yaliyosajiliwa ambayo hayawakilishi maslahi ya kibiashara yatawasilisha jumla ya bajeti ya mwaka wa fedha uliofungwa uliopita na vyanzo vikuu vya ufadhili kwa kategoria (fedha kutoka kwa fedha za Umoja wa Ulaya, fedha za umma, ruzuku, michango, ada za uanachama, n.k. 10%) na kiasi cha kila malipo yaliyopokelewa, pamoja na jina la mlipaji ikiwa malipo yanazidi 10% ya bajeti yao yote na kiasi cha EUR 10,00.

Kwa mujibu wa Kifungu cha 6 cha Makubaliano, Mwombaji ambaye amewasilisha maombi kamili ya usajili anastahiki kusajiliwa ikiwa anatekeleza shughuli zilizoainishwa na Makubaliano na kutii Kanuni za Maadili zilizowekwa katika Kiambatisho I (hapa kinajulikana kama "Kanuni ya Maadili"). Baada ya kuwezesha usajili, Mwombaji anakuwa chombo kilichosajiliwa.]

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya EU?

- Iwapo ungependa kushiriki katika mchakato wa mashauriano wa Umoja wa Ulaya, lazima ujiandikishe katika Sajili ya Uwazi.
- Baada ya kujiandikisha katika sajili ya uwazi, NGO inapewa fursa ya kushiriki katika mashauriano kuhusu rasimu ya sheria mahususi, mikakati na nyaraka zingine zilizojumuishwa kwenye hifadhidata, ikiwa ni pamoja na kuwasilisha

maoni kuhusu mipango ya utekelezaji kwa kutuma msimamo au maoni yake rasmi.

- **Mashirika yaliyosajiliwa yanaweza pia kuomba kibali cha kuingia katika majengo ya Bunge.**
- **Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!**

3.4. Jumuiya ya Mataifa ya Amerika (OAS)

Jumuiya ya Mataifa ya Amerika (OAS) ni muungano wa kimataifa unaojumuisha nchi za Amerika Kaskazini, Kati na Kusini. Lilianzishwa mnamo 1948 huko Bogota (Kolombia) kwa msingi wa Mkataba wa Jumuiya ya Mataifa ya Amerika. Madhumuni kuu ya OAS ni kukuza ushirikiano kati ya nchi wanachama, kuimarisha amani na usalama katika eneo, kusaidia demokrasia, haki za binadamu, maendeleo ya kiuchumi na kutatua migogoro. Kwa sasa OAS ina nchi wanachama 35, zikiwemo Marekani, Kanada, Meksiko, Brazili, Ajentina na nchi nyingine za Amerika ya Kusini na Karibea.

Shirika hili lina makao yake makuu mjini Washington, DC, na shughuli zake ni pamoja na kuangalia uchaguzi, kupatanisha mizozo ya kimataifa na kuratibu shughuli za masuala kama vile biashara na mazingira.

Uwezekano wa ushiriki wa NGO katika kazi ya OAS

Masharti ya kimsingi ya NGOs kuhusika katika kazi ya OAS ni kwamba yanakidhi kigezo cha kuwa asasi ya kiraia (Eng. Civil Society Organisation, CSO). Kwa “shirika la kiraia” OAS inamaanisha kila taasisi yoyote ya kitaifa au kimataifa, shirika au chombo kinachoundwa na watu wa asili au wa kisheria wa asili isiyo ya kiserikali.¹²

Ushiriki wa mashirika ya kiraia katika shughuli za OAS unakaribishwa lakini haupaswi kufasiriwa kama kutoa majukumu ya mazungumzo, ambayo ni hifadhi ya kipekee ya Mataifa wanachama, na haipaswi kubadilisha asili ya serikali ya wanachama, mashirika na taasisi za OAS.¹³

12 Pkt 2, CP/RES. 759 (1217/99), GUIDELINES FOR THE PARTICIPATION OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN OAS ACTIVITIES, <https://www.oas.org/legal/english/CoopRelations/CoopRelations3.htm> (ilifikiwa: Aprili 9, 2025); hapa inajulikana kama: “Mwongozo”.

13 Taz. Mwongozo, kifungu cha 4 ibara ya. d.

Kuna njia tatu za NGOs kushiriki katika OAS:

1. NGO inaweza kujiandikisha na Jumuiya ya Mataifa ya Amerika kama CSO, ambayo hutoa wigo mkubwa zaidi wa hatua.
2. NGO zinaweza kushiriki katika kazi ya OAS bila kusajiliwa, lakini ikiwa inataka kushiriki katika mikutano ya Baraza Kuu, Baraza la Kudumu, Baraza la Umoja wa Mataifa ya Amerika kuhusu Integral Development (CIDI) na mikutano mingine maalum, OAS lazima itume maombi ya hadhi maalum ya mgeni kila wakati.
3. NGO zinaweza pia kusaini mikataba ya ushirikiano na Sekretarieti Kuu ya OAS, hili likiwa na lengo la kuendeleza programu za kawaida.

Usajili kama Shirika la Kiraia (CSO)

NGO zinaweza kujiandikisha rasmi na OAS kama mashirika ya kiraia (CSOs).

Mchakato wa usajili unahitaji kuwasilisha maombi na kufikia vigezo fulani. Suala hili linadhibitiwa kwa ukamilifu na Mwongozo wa Ushiriki wa Asasi za Kiraia katika Shughuli za OAS (CP/RES. 759 (1217/99)).

Vigezo vya mashirika yasiyo ya kiserikali yanayostahiki kujiandikisha ni:

- kuwa na hadhi ya kuwa shirika lisilo la faida,
- shughuli zinazolingana na malengo ya OAS,
- na wigo wa shughuli za NGO katika nchi wanachama.

Ni faida gani za kujiandikisha kama CSO katika OAS?

Haki za Mashirika ya kiraia yaliyosajiliwa katika OAS:¹⁴

1. Yanaweza kushiriki katika mikutano ya hadhara ya Baraza la Kudumu, Baraza la Umoja wa Mataifa la Amerika la Maendeleo ya Pamoja (CIDI) na mashirika yao tanzu.
2. Yanaweza kuwasilisha misimamo na maoni kwa maandishi juu ya mada zinazohusiana na mikutano ya Baraza la Kudumu au CIDI. Nyaraka hizi

14 Tazama Sajili ya Mashirika ya Kiraia katika, https://www.oas.org/en/ser/dia/civil_society/registry.shtml (ilifikiwa: Aprili 9, 2025).

zisizidi kikomo cha maneno 2,000 (maandiko yanayozidi maneno 2,000 lazima yaambatane na muhtasari wa utendaji, ambao Sekretarieti Kuu itasambaza).

3. Inaweza kutoa wasilisho mwanzoni mwa mkutano, kwa kutegemea idhini ya awali ya Kamati ya Kudumu ya Baraza au CIDI.
4. Wana upatikanaji wa rasimu ya maazimio na/au maamuzi yaliyopitishwa na Mkutano Mkuu na mamlaka ya kutoa maoni juu yake.
5. Yanapokea kwa vyeo maazimio yaliyopitishwa na Baraza Kuu la OAS katika kikao chake cha kawaida cha kila mwaka.
6. Kwa idhini ya Mwenyekiti, yanaweza kushiriki katika mikutano iliyofungwa ya Baraza la Kudumu, CIDI na vyombo vyao vya kisiasa.
7. CSO zinaweza kupokea hati mapema kabla ya mikutano ya vikundi kazi au vikundi maalum vya Baraza la Kudumu au CIDI Kwa idhini ya awali, CSO zinaweza pia kuandaa taarifa na kuituma kwa nchi wanachama kwa ajili ya kuzingatia suala hilo.
8. Yanaweza kuomba ufadhili kutoka kwa Mfuko Maalum wa Ufadhili wa Kusaidia Mashirika ya Kiraia katika Shughuli za OAS na Mikutano ya Michakato ya Shirika hilo.

Mchakato wa Usajili wa CSO

Usajili kama Shirika la Kiraia (CSO) hufanywa kwa kutumia fomu ya mtandaoni inayopatikana katika: www.oas.org.

Hati zinazohitajika ni pamoja na:

- makala ya kujumisha;
- ushahidi kwamba shirika ni shirika lisilo la faida;
- ripoti ya fedha ya mwaka uliotangulia;
- barua ya maombi inayoelezea malengo ya shirika na jinsi yanavyolingana na dhamira ya OAS.

Ombi hilo linaelekezwa kwa Sehemu ya Mahusiano na Mashirika ya Kiraia, ambayo inafanya kazi ndani ya Sekretarieti ya Upatikanaji wa Haki na Usawa (Secretariat for Access to Rights and Equity). Ombi linaweza kuwasilishwa kupitia barua pepe au barua ya posta kwa anwani ya makao makuu ya Washington (1889 F Street, NW, Washington, DC. 20006, USA).

Baada ya kuidhinishwa na Kamati ya Sera za Maendeleo (CPDP), shirika hupewa hadhi ya CSO.

Muda wa usindikaji wa maombi ni kutoka miezi 2 hadi 6, kulingana na ukamilifu wa nyaraka na ratiba ya mikutano ya Kamati, lakini maombi yanakubaliwa mwaka mzima.

Nyaraka zinapaswa kutayarishwa katika moja ya lugha rasmi za OAS: Kiingereza, Kihispania, Kireno au Kifaransa.

Malengo ya OAS

Usajili uliofanikiwa kama CSO na OAS unategemea, miongoni mwa mambo mengine, shughuli zinazoendana na malengo ya OAS. OAS mara kwa mara husasisha vipaumbele vyake kulingana na maazimio ya Mkutano Mkuu na changamoto za sasa katika kanda

Vipaumbele vya sasa vya OAS ni pamoja na:

- Kuimarisha demokrasia (kukuza uwajibikaji wa kidemokrasia kupitia uangalizi wa uchaguzi na usaidizi wa taasisi za kidemokrasia).
- Kutekeleza Mkataba wa Kidemokrasia kati ya Mataifa ya Amerika kwa kukabiliana na vitisho kwa utawala wa sheria, kama vile Nicaragua na Venezuela.
- Utetezi wa haki za binadamu (ulinzi na uendelezaji wa haki za binadamu kwa msisitizo maalum kwa makundi yaliyo katika hatari – wanawake na wahamiaji).
- Kuimarisha jukumu la Tume ya Haki za Kibinadamu ya Kati ya Amerika na Mahakama ya Haki za Kibinadamu kati ya Amerika.
- Kupambana na uhalifu uliopangwa, ulanguzi wa dawa za kulevya na ugaidi (shughuli za Kamati ya Kati ya Amerika Kupambana na Ugaidi – CICTE).
- Kujibu machafuko ya kibinadamu na kisiasa, kama vile Haiti (baada ya kuuawa kwa Rais Moise mnamo 2021) na Venezuela (shinikizo kwa serikali ya Maduro).
- Upatanisho katika mizozo ya mipaka na kusaidia mazungumzo kati ya nchi.

Jinsi ya kushiriki katika kazi ya Jumuiya ya Mataifa ya Amerika?

- Shirika lolote la kiraia (CSO) linaweza kushiriki katika kazi ya OAS. Idadi kubwa ya fursa hutolewa kwa kujiandikisha kama CSO na OAS.

- Mchakato wa usajili unafanywa kwa kujaza fomu ya mtandaoni (kiungo hapo juu).
- Inafaa kuomba kwa sababu kwa njia hii unaweza kufuatilia kazi ya OAS na kushawishi muundo wa sheria ya kimataifa kuhusu haki ya kuishi, uhuru na ulinzi wa familia.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

3.5. Umoja wa Afrika (iliyokuwa ikijulikana kama Muungano wa Umoja wa Afrika – OAU)

Umoja wa Afrika (AU) uliundwa kutokana na mabadiliko ya Umoja wa Nchi Huru za Afrika (OAU) – shirika la kimataifa lililokuwepo kuanzia mwaka 1963 hadi 2002 na lilikuwa mtangulizi wa Umoja wa Afrika wa leo (AU). Umoja wa Afrika unajumuisha mataifa 55 na ulianzishwa tarehe 9 Julai 2002 katika mkutano wa kilele Durban. Makao makuu yapo Addis Ababa.

Uwezekano wa kuhusika kwa NGO katika kazi ya UA katika ECOSOCC

NGOs zinaweza kujihusisha na kazi ya Umoja wa Afrika, ingawa jukumu lao ni la kuunga mkono na kushauriana AU inafanya kazi na NGO hasa katika masuala kama vile haki za binadamu, maendeleo na amani.

Chombo muhimu cha AU kinachoweza ushirikiano na NGOs ni Baraza la Kiuchumi, Kijamii na Kitamaduni (ECOSOCC). ECOSOCC ilianzishwa na Kifungu cha 22 cha Sheria ya Katiba ya AU na ina jukumu la kushirikisha mashirika ya kiraia, ikiwa ni pamoja na NGOs, katika michakato ya maamuzi ya Muungano wa Ulaya. Inaundwa na wawakilishi kutoka sekta mbalimbali, kama vile NGOs, vikundi vya kitaaluma na diaspora ya Afrika.

Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yanaweza kutuma maombi ya uanachama katika ECOSOCC ikiwa yanakidhi vigezo fulani, vikiwemo:

- yamesajiliwa katika angalau nchi moja ya wanachama wa AU, a **na angalau 50% ya waanzilishi au wanachama wao lazima watoke katika nchi wanachama wa AU;**
- inafanya kazi kwa malengo kulingana na ujumbe wa AU;
- ina uhuru wa kifedha na shirika.

Ushirikiano

Mbali na ECOSOCC, NGOs mara nyingi hushirikiana na AU ndani ya programu maalum au ubia, kwa mfano katika utekelezaji wa Ajenda 2063 au miradi ya kibinadamu Yanaweza kushiriki katika mashauriano, kutoa ripoti (km kuhusu hali ya haki za binadamu), kuandaa matukio sambamba na mikutano ya kilele ya AU au kusaidia misheni ya ulinzi wa amani kupitia shughuli katika ngazi ya mtaa.

Mfano unaweza kuwa ushiriki wa mashirika kama vile Amnesty International au Oxfam, ambayo yanashirikiana na AU katika masuala ya kufuatilia haki za binadamu au misaada ya maendeleo.

Ushirikiano huo unapaswa kuanzishwa na shirika kwa kuwasiliana na AU moja kwa moja, kwa kutumia mawasiliano na utambuzi wake.

Mchakato wa Usajili wa ECOSOCC

Ili shirika lisilo la kiserikali listahiki kuwa mwanachama wa Baraza la Kiuchumi, Kijamii na Kitamaduni la Umoja wa Afrika (ECOSOCC), ni lazima litimize mahitaji fulani na kupitia mchakato rasmi wa kutuma maombi uliofafanuliwa hapa chini:

1. NGO lazima isajiliwe kama NGO katika angalau jimbo moja mwanachama wa AU Uthibitisho wa uendeshaji wa kisheria unahitajika (km cheti cha usajili).
2. Shughuli za NGO lazima ziwiane na malengo na kanuni za AU, kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Katiba ya AU, kama vile kukuza umoja, amani, haki za binadamu na maendeleo.
3. **Angalau 50% ya waanzilishi au wanachama wa shirika lazima watoke katika nchi wanachama wa AU.**
4. Shirika linapaswa kufanya kazi kwa maslahi ya Afrika na watu wake.
5. **NGO lazima ionyeshe kwamba angalau 50% ya ufadhili wake unatoka kwa michango ya wanachama wake au vyanzo vingine vya ndani (Kiafrika) na sio kutoka kwa wafadhili kutoka nje.** Hii ni kuhakikisha uhuru kutoka kwa ushawishi kutoka nje ya bara.
6. Shirika lazima liwe na muundo wa shirika ulio wazi, michakato ya kufanya maamuzi ya kidemokrasia na mamlaka zinazochaguliwa mara kwa mara.
7. NGO inapaswa kuwa imekuwa ikifanya kazi kikamilifu kwa angalau miaka 3 kabla ya kutuma maombi, ambayo inathibitisha uaminifu na uzoefu wake.

Mchakato wa Utumaji Maombi ya ECOSOCC

Fomu ya maombi inapatikana kwenye tovuti ya UA.

Mtumaji maombi anapaswa kujumuisha:

- nakala ya mkataba wa shirika,
- cheti chake cha usajili katika nchi wanachama wa AU,
- taarifa za fedha kwa miaka 2-3 iliyopita, zinazoonyesha vyanzo vya mapato,
- ripoti ya shughuli inayoelezea miradi ya hadi sasa pamoja na athari zao, na
- barua ya maombi ambayo NGO inaeleza kwa nini inataka kujiunga na ECOSOCC na jinsi inavyoweza kuchangia katika utimilifu wa malengo ya AU.

Hati zitawasilishwa kwa Sekretarieti ya ECOSOCC katika Makao Makuu ya AU mjini Addis Ababa.

Maombi yanakaguliwa na Kamati ya Kuhitimu ya ECOSOCC, ambayo hukagua kufuatwa kwa vigezo. Ikiwa maombi yatapita hatua ya uthibitishaji, uanachamai wa NGO unawasilishwa kwa Mkutano Mkuu wa ECOSOCC, ambao hufanya uamuzi wa mwisho juu ya kukubaliwa kwa kupiga kura. Baada ya idhini, NGO inapata hadhi ya mwanachama na inaweza kushiriki katika kazi ya ECOSOCC – katika vikao, kamati, mashauriano.

Mchakato unaweza kuchukua miezi kadhaa, kulingana na ratiba ya mkutano wa ECOSOCC na ukamilifu wa nyaraka.

Muhimu! Kuna kikomo cha nafasi katika ECOSOCC (wanachama 150, pamoja na wawakilishi 2 kutoka kwa kila mmoja Nchi Wanachama, 10 kutoka ngazi ya mkoa na 8 kutoka diaspora).

NGO iliyo na kibali katika ECOSOCC inapewa haki ya kushiriki katika mikutano, kuwasilisha mapendekezo na kushirikiana na mashirika mengine ya AU. NGO haina mamlaka ya kutoa maamuzi kwani, huu ni wajibu wa nchi wanachama.

Jinsi ya kushiriki katika kazi ya Umoja wa Afrika?

- Mashirika yaliyosajiliwa katika nchi ya Afrika na ambayo hayako chini ya udhibiti wa mashirika kutoka nje ya bara yanaweza kuomba hadhi ya mashauriano kwa ECOSOCC ya Umoja wa Afrika.
- Hadhi ya mashauriano inatolewa na Baraza la Kiuchumi, Kijamii na Kitamaduni (ECOSOCC).
- Inafaa kabisa kutumiwa ombi, kwa sababu NGO yenye ithibati katika ECOSOCC hupata haki ya kushiriki katika mikutano yake, kutoa mapendekezo, na kushirikiana na taasisi nyingine za AU.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

4. Mahakama na mabaraza ya kimataifa yanayoruhusu ushiriki wa NGO

Kujihusisha katika shughuli za mahakama za kimataifa za haki za binadamu, kama vile Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu na Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu, ni ni nguzo nzuri wa kujitolea kwa haki na utetezi wa haki za binadamu zisizoweza kuondolewa. Zikitumika kama wasuluhishi wa kimataifa, taasisi hizi husikiliza ukiukaji mkubwa zaidi – kutoka kwa vitendo vya ubaguzi hadi uhalifu dhidi ya ubinadamu – kuweka vielelezo vinavyounda utaratibu wa kisheria wa kimataifa. Kwa wanasheria na wanaharakati, kushirikiana nao – kwa kuwawakilisha wahathiriwa, kuleta maoni ya rafiki wa mahakama au kesi za ufuatiliaji – sio tu fursa ya kushawishi moja kwa moja maudhui ya uamuzi kupitia hoja za kisheria zilizowasilishwa, lakini pia, katika muda mrefu, kushawishi uundaji wa mfululizo mzima wa sheria.

4.1. Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu (ECHR)

Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu. Chanzo: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Human_Rights#/media/File:European_Court_of_Human_Rights.jpg, CC BY-SA 3.0 (ilifikiwa: Machi 26, 2025).

Mkataba wa Kulinda Haki za Binadamu na Uhuru wa Msingi (Mkataba)¹⁵ Kifungu cha 36(2) kinasema kwamba “Rais wa Mahakama anaweza, kwa maslahi ya usimamizi mzuri wa haki, kumwalika [...] mtu yeyote mwenye nia, mbali na mwombaji, kuwasilisha maoni ya maandishi na kuhudhuria vikao”.

Katika kutekeleza Kifungu cha a 36 aya ya 2 cha Mkataba, Kanuni ya 44 cha Kanuni za Mahakama za ECHR¹⁶ namna ambayo mhusika wa tatu – ikiwa ni pamoja na shirika lisilo la kiserikali – anaweza kujiunga na kesi kama mpatanishi na kuwasilisha hati ya maelezo mahakamani kama rafiki wa mahakama (Kilatini: *amicus curiae*).

Lini maombi ya kibali cha kuwasilisha maoni yaliyoandikwa au kushiriki katika usikilizaji wa kesi yanaweza kufanywa?

Ni ndani ya mamlaka ya Mwenyekiti wa Mahakama kuamua kama, kufuatia taarifa rasmi ya ombi hilo, ataamua kualika Mataifa mengine Wanachama kwenye Mkataba huo au watu wengine wahusika kuwasilisha maoni yao kwa maandishi na, katika hali nyingine, kushiriki katika kesi.

Maombi ya ruhusa ya kuwasilisha maoni yaliyoandikwa lazima yawasilishwe chini ya wiki kumi na mbili baada ya kuchapishwa katika hifadhidata ya sheria ya kesi ya Mahakama, HUDOC, taarifa kuhusu mawasiliano ya malalamiko kwa Mhusika Anayepinga.

Maombi ya kushiriki kwenye kikao cha kesi kinachofanyika mbele ya mahakama lazima yawasilishwe chini ya wiki nne baada ya kuchapishwa kwenye tovuti ya Mahakama kuhusu uamuzi wa Mahakama wa kikao cha kesi.

15 Mkataba wa Ulinzi wa Haki za Kibinadamu na Uhuru wa Msingi ulioandaliwa huko Roma mnamo Novemba 4, 1950, baadaye ukarekebishwa na Itifaki Na. 3, 5 na 8 na kuongezewa na Itifaki Na. 2.

16 Kanuni za Utaratibu wa Mahakama ya Ulaya ya Haki za Kibinadamu.

Masharti ya utumaji maombi

Muhimu zaidi ni, hatua ya kwanza ni kuwasilisha ombi la kibali cha kuwasilisha maoni au kushiriki katika kikao cha kesi. Ni mara tu baada ya kupokea majibu mazuri mwombaji anaweza kuwasilisha maoni yake kwa Mahakama katika barua inayofuata.

Ombi la ruhusa ya kuwasilisha maoni yaliyoandikwa au kushiriki katika kusikilizwa ni lazima lihalalishwe ipasavyo – linapaswa kuonyesha kwamba shirika lisilo la kiserikali linalotaka kujiunga na kesi kama mhusika anayeingilia kati linaweza kutoa mchango mkubwa katika tathmini ya hali halisi na ya kisheria iliyotolewa. Ikiwa shirika tayari limeruhusiwa na Mahakama kuwasilisha maoni yaliyoandikwa katika kesi nyingine, inafaa kutaja nambari za kumbukumbu za kesi hizo. Ikiwa tayari tumewasilisha maoni na maoni sawa katika mahakama na mahakama nyingine za kimataifa au tumeidhinishwa na mashirika ya kimataifa (km UN, Baraza la Ulaya) kwamba ni muhimu - inafaa kujivunia hadhi yetu katika maombi kwa Mahakama.

Maombi lazima yafanywe kwa maandishi katika mojawapo ya lugha rasmi za Mahakama, yaani Kifaransa au Kiingereza. Kifungu cha 34, aya ya 4 ya Kanuni za ECHR inasema kwamba Rais wa Chumba anaweza kuidhinisha matumizi ya mojawapo ya lugha rasmi za chama katika taarifa za mdomo na maandishi, lakini hii ina maana wajibu wa kuwasilisha tafsiri ya maandishi ya taarifa hizi katika mojawapo ya lugha rasmi za Mahakama ndani ya muda uliowekwa na Mwenyekiti wa Chumba. Kuwasilisha ombi au maoni katika lugha nyingine isipokuwa Kiingereza au Kifaransa inakuwa haina maana kabisa katika hali kama hiyo.

Nini kitatokea baada ya mimi kuwasilisha maoni yaliyoandikwa?

Uchunguzi wa maandishi uliowasilishwa na waingiliaji wa dhamana utatumwa na Mkuu wa Usajili kwa wahusika kwenye kesi, ambao watakuwa na haki, kwa kuzingatia masharti, ikiwa ni pamoja na mipaka ya muda, iliyowekwa na Rais wa Chumba, kuwasilisha maandishi yao. Uchunguzi katika kujibu au, inapofaa, kujibu katika kusikilizwa. Hukumu zinazotolewa na ECHR hutaja kila wakati wahusika ambao maoni yao Mahakama imeruhusu katika kesi husika.

Jinsi ya kushiriki katika kazi ya ECHR?

- Ili kujihusisha katika kutetea haki za binadamu mbele ya ECHR, wasilisha ombi la ruhusa ya kuwasilisha maoni yako ya *amicus curiae*.
- Mara tu unapopata kibali cha mwenyekiti, wasilisha msimamo wa *amicus curiae* kwa maandishi juu ya kesi uliyochagua, ukiwasilisha hoja za kisheria katika kesi inayoamuliwa.
- Unaweza pia kujiunga na nyadhifa za pamoja (*amicus curiae*) zilizotayarishwa na mashirika mengine.

4.2. Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya (CJEU)

Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya. Chanzo: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/European_Court_of_Justice#/media/File:Palais_de_la_Cour_de_Justice_CJEU_March_2023_Sign,_Towers_C,B_and_A_and_the_Anneau_buiding.jpg, CC BY-SA 3.0 (imefikwa: Machi 26, 2025).

Wakati wa kuchambua aina zinazoweza kama za ushiriki wa NGO katika kesi mbele ya Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya (CJEU), kwanza ni muhimu kutaja aina tofauti za kesi zinazoweza kufanyika mbele ya Mahakama.

Aina za kesi zinazoweza kufanyika mbele ya Mahakama:

1. kesi za awali zilianzishwa kutokana na maswali yaliyopelekwa kwa CJEU kwa uamuzi wa awali wa mahakama za kitaifa za Nchi Wanachama;

2. kesi zilizoletwa kama matokeo ya hatua za moja kwa moja (vitendo vya kutofaulu, hatua za kubatilisha au kushindwa kuchukua hatua zinazoletwa dhidi ya taasisi za EU na hatua zingine za moja kwa moja);
3. kesi za rufaa dhidi ya hukumu za CJEU.

Inategemea ni aina gani ya kesi tunazoshughulikia ikiwa NGO inaweza itajiunga kwa kesi kama mtu (chombo cha)wa tatu.

Utaratibu wa awali wa kutawala (utawala wa awali)

Mkataba wa CJEU¹⁷ hautoi ushiriki wa wahusika wengine (isipokuwa wale waliotajwa waziwazi katika Kifungu cha 23, yaani Bunge la Ulaya au Benki Kuu ya Ulaya) katika utaratibu wa awali wa uamuzi. Pia ina maana kwamba hakuna uwezekano kwa NGOs zinazovutiwa kuwasilisha misimamo au maoni yao *amicus curiae*. **Walakini, hii haimaanishi kuwa ushiriki wa mtu wa tatu katika kesi kama hizo haujumuishwi kama suala la kanuni.**

1. Shirika lisilo la kiserikali ambalo limeshiriki katika kesi ya kiwango cha kitaifa

Kifungu cha 23 cha Mkataba wa CJEU kinaonyesha kuwa ‘mhusika’ ana haki ya kuwasilisha maombi na uchunguzi kwa maandishi. Kulingana na mamlaka ya kisheria ya CJEU, “kwa neno «wahusika», kifungu hiki kinarejelea wahusika pekee wa kesi kuu”,¹⁸ “kwa hiyo, mtu ambaye hajaomba au kupewa ruhusa ya kuingilia kati mbele ya mahakama ya kitaifa hana haki ya kuwasilisha uchunguzi kwa Mahakama hii chini ya kifungu hicho”.¹⁹

Hii ina maana kwamba ili NGO ambayo lina shughuli katika kesi za CJEU, kushiriki ni lazima lishiriki kama mhusika. Mhusika wa tatu lazima awe mhusika wa mzozo au mhusika anayeingilia kati katika ngazi ya kitaifa kwa madhumuni haya. **Kwa hivyo ikiwa tumehusika katika mzozo katika ngazi ya kitaifa – tunaweza pia kushiriki kupitia CJEU.**

17 Mkataba wa Mahakama ya Haki ya Umoja wa Ulaya, https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2024-08/statut_cour_en.pdf (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

18 Kesi ya 62/72, *Bollmann dhidi ya Hauptzollamt Hamburg-Waltershof*, [1973] Mkusanyiko wa hukumu 269, kifungu cha. 4.

19 Kesi ya C-181/95, ibara ya 6. Vile vile tazama kesi za C-403/08 na C-429/08.

NGO likingilia kesi mbele ya mahakama ya kitaifa katika hatua ambayo mahakama ya kitaifa haijapeleka maswali kwa uamuzi wa awali kwa CJEU inapaswa kuzingatiwa kama hatua iliyopendekezwa. Katika hali kama hiyo, NGO inaweza kushiriki katika kesi nzima mbele ya CJEU na kuwasilisha maoni yaliyoandikwa.

2. Shirika lisilo la kiserikali ambalo halikushiriki katika kesi katika kiwango cha kitaifa

Inawezekana pia kuhusika katika shauri kuu tayari baada ya mahakama ya kitaifa kupeleka maswali kwa CJEU kwa uamuzi wa awali. Katika hali kama hiyo, Kifungu cha 97 cha Kanuni za Utaratibu wa CJEU kitatumika, ambayo inasema katika § 2 kwamba.²⁰

Kifungu cha 97 cha Kanuni za Utaratibu wa CJEU²¹ kitatumika, ambayo inasema katika § 2 kwamba: “Iwapo mahakama inayorejelea itaijulisha Mahakama kuhusu kupokelewa kwa mhusika mpya kwenye shauri kuu huku shauri lililo mbele ya Mahakama likiwa tayari linasubiri, upande huo unakubali hali ya kesi kama ilivyo wakati wa mawasiliano hayo. Itapokea hati zote za kiutaratibu ambazo tayari zimetolewa kwa vyombo vilivyorejelewa katika Kifungu cha 23 cha Mkataba”.

Kwa hivyo, ikiwa mhusika wa tatu (NGO) atajiunga na kesi ya kitaifa baada ya maswali ya awali kuwasilishwa, ana haki ya kujiunga na kesi mbele ya CJEU pia.

Hata hivyo, ikumbukwe kwamba ikiwa mtu atakuwa mshiriki wa kesi mbele ya CJEU tayari baada ya kumalizika kwa muda wa kuwasilisha maoni yaliyoandikwa na kusikilizwa kwa kesi hiyo, mhusika wa tatu hatakuwa na haki ya kuwasilisha maoni yaliyoandikwa. Hata hivyo, bado ataweza kuhudhuria kesi hiyo.

Hatua za moja kwa moja na rufaa dhidi ya maamuzi ya mwanzo ya mahakama

Uwezekano wa wahusika wengine, ikiwa ni pamoja na mashirika yasiyo ya kiserikali, kuingilia kesi zinazoletwa na hatua za moja kwa moja au katika rufaa dhidi ya hukumu za Mahakama Kuu ni pana zaidi kuliko katika mashauri ya awali ya uamuzi.

20 Kanuni za Utaratibu wa Mahakama ya Haki, Sehemu ibara 265 ya 29.9.2012 https://eur-lex.europa.eu/eli/proc_rules/2012/929/oj/eng (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

21 *Ibid.*

Kifungu cha 40 cha Mkataba wa CJEU kinasema kwamba haki ya kuingilia kesi inapatikana kwa mtu yeyote ikiwa anaweza kuhalalisha maslahi katika matokeo ya kesi iliyowasilishwa kwa CJEU. Hata hivyo, mtu kama huyo hawezi kuingilia kati ya kesi kati ya Nchi Wanachama, taasisi za EU na Nchi Wanachama na taasisi za EU.

Kifungu cha 40 cha Mkataba wa CJEU: “Nchi Wanachama na Taasisi za Muungano **zinaweza kuingilia kesi zilizo mbele ya Mahakama ya Haki.** Haki hiyo hiyo itakabidhiwa kwa vyombo na vitengo vya shirika vya Muungano na Muungano **mtu mwingine yeyote ikiwa anaweza kuhalalisha maslahi katika matokeo ya kesi iliyowasilishwa Mahakamani.** Watu wa asili au wa kisheria hawawezi kuingilia kati kesi kati ya Nchi Wanachama, kati ya taasisi za Muungano au kati ya Nchi Wanachama na taasisi za Muungano. Bila kuathiri aya ya pili, Mataifa, zaidi ya Nchi Wanachama, ambazo ni washirika wa Mkataba wa Eneo la Kiuchumi la Ulaya na pia Mamlaka ya Ufuatiliaji ya EFTA iliyorejelewa katika Mkataba huo inaweza kuingilia kati kesi zilizo mbele ya Mahakama zinazohusiana na mojawapo ya sheria. nyanja za matumizi ya Mkataba huo. **Ombi la kuingilia kati litakuwa tu kuunga mkono madai ya mmoja wa wahusika.”**

Ni msimamo ulioimarishwa wa CJEU kwamba “maslahi katika matokeo ya case” inapaswa kueleweka kama maslahi ya moja kwa moja na ya sasa katika matokeo ya madai yaliyotolewa katika kesi hiyo, na si kama maslahi kuhusiana na madai au hoja zilizotolewa. Kama kanuni ya jumla, maslahi katika matokeo ya kesi yanaweza tu kuchukuliwa kuwa ya moja kwa moja ya kutosha ikiwa matokeo hayo yanaweza kubadilisha nafasi ya kisheria ya mtu anayeomba ruhusa ya kuingilia kati.²²

Ni muhimu kukumbuka kuwa uingiliaji kati ni mdogo sana. Mwingiliaji kati anaweza tu kuunga mkono, kwa ujumla au kwa sehemu, madai ya mmoja wa wahusika. Hawezi kuendeleza madai yake yenyewe.²³

22 Tazama Agizo la Mwenyekiti wa CJEU la tarehe 10 Machi 2023, C-611/22 P, sehemu 7.

23 Taz. Hukumu ya CJEU ya tarehe 4 Februari 2020, C-515/17 P.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya CJEU?

- Wakati wa vikao vya kesi ya kuamua kama kuna kesi ya kujibu, ikiwa tumeshiriki katika mzozo katika ngazi ya kitaifa – tunaweza pia kushiriki kupitia CJEU na kuwasilisha maoni yaliyoandikwa.
- Ikiwa hatujashiriki katika mzozo huo, lakini kwa mafanikio tumethibitisha ushiriki wetu tayari baada ya maswali ya kuamua ikiwa tunapaswa kushiriki, tuna haki ya kujiunga na kesi hio iliyo mbele ya CJEU pia.
- Katika kesi zinazoanzishwa kwa rufaa ya moja kwa moja au katika rufaa dhidi ya hukumu za Mahakama Kuu haki ya kuingilia kati inapatikana kwa mtu yeyote ikiwa anaweza kuthibitisha nia ya maamuzi ya kesi iliyowasilishwa kwa CJEU.
- “Kuvutiwa na maamuzi ya kesi” kunapaswa kueleweka kama maslahi ya moja kwa moja na ya sasa katika matokeo ya madai yaliyotolewa katika kesi, si kama maslahi katika madai au hoja zilizotolewa.
- Hata hivyo, yafaa ikumbukwe, kwamba hoja ya kuingilia kati ni mdogo kwa kuunga mkono madai ya mmoja wa wahusika.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

4.3. Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu (AfCHPR)

African Court
on Human and Peoples' Rights

Kuhusika katika kazi ya Mahakama ya Afrika ya Haki za Binadamu na Watu ni fursa ya kipekee ya kuchangia katika uetezi wa haki za binadamu katika bara lenye tofauti nyingi za kitamaduni na changamoto changamano za kijamii na kisiasa. Kama chombo muhimu cha Mkataba wa Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu, Mahakama husikiliza kesi zinazohusu ukiukaji wa haki za mtu binafsi na jamii, kuanzia ubaguzi hadi ukiukaji wa haki za pamoja, na kujenga vielelezo vinavyoimarisha viwango vya haki vya kikanda.

NGO kama shirika la kitaalam

Kanuni ya 36 ya AfCHPR²⁴ Kanuni za Utaratibu inaeleza kwamba Mahakama inaweza pia, ikiona ni muhimu, kusikiliza, kwa mujibu wa Kanuni ya 56 ya Kanuni za Utaratibu – ambayo inaweka wazi namna wataalam, miongoni mwa wengine, inaweza kuitwa na kusikilizwa – shirika la mtu binafsi au lisilo la kiserikali ambalo limeanzisha mawasiliano mbele ya Tume kwa mujibu wa Kifungu cha 55 cha Mkataba wa Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu.²⁵

Uwezo wa NGO kushiriki kama mtaalam katika kesi hiyo una masharti ya kuwa na hadhi ya mwangalizi na Tume ya Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu.

Ni namna gani kupata hadhi ya mwangalizi na Tume ya Afrika wa Haki za Kibinadamu na Watu?

Tangu 1988, Tume imetoa hadhi ya mwangalizi kwa NGO. NGO zina jukumu muhimu katika shughuli za Tume. Kimsingi, wanaleta ukiukwaji wa Mkataba kwa Tume, kuwasiliana kwa niaba ya watu binafsi, kufuatilia utiifu wa Mataifa na Mkataba na kusaidia kuongeza ufahamu wa hatua za Tume kwa kuandaa makongamano na shughuli nyingine. NGOs hushiriki katika vikao vya hadhara vya Tume na kushiriki katika utaratibu wa kuripoti kwa kuwasilisha ripoti sambamba na kusambaza uchunguzi wa kuhitimisha. Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yenye hadhi ya waangalizi katika Tume yanatakiwa kuripoti shughuli zao kila baada ya miaka miwili.

Kwa upande mwingine, hadhi hii inaweza kupatikana kwa kuwasilisha ombi la maandishi la moja kwa moja kwa Tume, kwani utaratibu haujarasimishwa kabisa.

Kifungu cha 45 cha Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu kinafafanua mamlaka ya Tume kama ifuatavyo: kukuza haki za binadamu, utetezi wa haki za binadamu, tafsiri ya Mkataba wa Afrika, kazi nyingine zozote ambazo OAU (Shirika la Umoja wa Afrika) inaweza kukasimu kwa Tume.

---

24 Sheria za Mahakama, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2021/04/Rules-Final-Revised-adopted-Rules-eng-April-2021.pdf> (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

25 Mkataba wa Afrika wa Haki za Binadamu na Watu wa tarehe 21 Oktoba 1986, <https://achpr.au.int/en/charter/african-charter-human-and-peoples-rights> (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

Ili kutimiza wajibu wake na kuimarisha ufanisi wake, Mkataba pia unatoa nafasi kwa Tume kufanya kazi na washirika wengine wa haki za binadamu. Kifungu cha 45 kinasema kuwa Tume itashirikiana na taasisi nyingine za Afrika na kimataifa zinazohusika na kukuza na kulinda haki za binadamu na watu. **Kwa mujibu wa kifungu hiki, Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu imetoa hadhi ya waangalizi kwa angalau NGOs 231 za haki za binadamu.**²⁶

NGO kama shahidi au mwakilishi wa mhusika katika kesi

Kwa mujibu wa Kanuni ya 30(3) ya Kanuni za Utaratibu za AfCHPR “Kesi za mdomo zitajumuisha kusikilizwa kwa wahusika, wawakilishi wao, mashahidi, wataalamu au watu wengine kama vile Mahakama inaweza kuamua kusikiliza”. Ushiriki wa mashirika yasiyo ya kiserikali katika shauri kwa hiyo haujatengwa; zaidi ya hayo, kulingana na maneno zaidi ya Kanuni shirika kama hilo linaweza kuwakilisha mhusika katika kesi. Kwa hakika, Msajili wa Mahakama analazimika kudumisha na kusasisha orodha ya, pamoja na mambo mengine, NGOs ambazo zinaweza kusaidia wahusika katika kesi mbele ya Mahakama (taz. Kanuni ya 21(2)(R) ya Kanuni za Utaratibu).

NGOs kama waanzilishi wa kesi katika Mahakama

Itifaki ya kuanzisha Mahakama²⁷ inaonyesha katika Ibara ya 5(3) bila utata kwamba Mahakama inaweza kuidhinisha NGOs husika zenye hadhi ya waangalizi mbele ya Tume na watu binafsi kuanzisha kesi moja kwa moja, kwa mujibu wa Ibara ya 34(6) ya Itifaki hii ambapo Nchi Wanachama – kuchukua kukubali kesi hizo Ni vyema kutambua kwamba mamlaka iliyotolewa na Mahakama kwa NGOs ni pana sana na, tofauti na mashirika na mahakama nyingine, haina masharti kadhaa.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya AfCHPR?

- **Jisajili kama mwangalizi wa Tume ya Haki za Kibinadamu ya Afrika kwa kuwasilisha maombi ya maandishi kwa anwani ya Tume.**

26 Azimio la Ushirikiano kati ya Tume ya Afrika ya Haki za Kibinadamu na Watu na Mashirika Yasiyo ya Kiserikali yakiwa na jukumu la kuwa Waangalizi na Tume – ACHPR/Res.30(XXIV)98, <https://achpr.au.int/en/adopted-resolutions/30-resolution-cooperation-between-african-commission-human-and-people> (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

27 Protocol to the African Charter in Human and Peoples Rights on the Establishment of an African Court on Human and Peoples' Rights, <https://www.african-court.org/wpafc/wp-content/uploads/2020/10/2-PROTOCOL-TO-THE-AFRICAN-CHARTER-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS-ON-THE-ESTABLISHMENT-OF-AN-AFRICAN-COURT-ON-HUMAN-AND-PEOPLES-RIGHTS.pdf> (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

- Kuna faida ya kuweka ombi kwa sababu kuweka huko kunahakikisha haki ya kushiriki katika kesi, kuwakilisha vyama, kutoa mapendekezo na kutenda kama mtaalam.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

4.4. Mahakama ya Haki za Kibinadamu ya Marekani (I/A Court H.R.)

Inter-American Court of Human Rights

Mahakama ya Haki za Kibinadamu ya Marekani (I/A Court H.R.) ilianzishwa mwaka 1978. Kanuni ambazo Mahakama inatekelezea majukumu yake zimo katika vyombo vitatu – Mkataba²⁸, Mkataba wa Mahakama na zile zinazoitwa Kanuni za Utaratibu.²⁹

Kifungu cha 44 cha Mkataba wa Marekani wa Haki za Kibinadamu kinasema kwamba: “Mtu au kikundi chochote cha watu na taasisi yoyote isiyo ya kiserikali inayotambuliwa kisheria katika Nchi Mwanachama mmoja au zaidi ya Shirika inaweza kuwasilisha maombi kwa Tume yenye notisi au malalamiko ya ukiukaji wa Mkataba huu na Chama cha Serikali.”

Kutokana na maneno ya Ibara ya 44 ya Mkataba huo, Mahakama inapata haki ya mtu yeyote na taasisi yoyote kuwasilisha maoni katika kesi yoyote inayosubiri Mahakama *amicus curiae*. Sharti pekee kwa wale wanaotaka kuwasilisha ni kwamba itumwe kwa barua pepe kwa tramite@corteidh.or.cr pamoja na jina na sahihi ya mwasilishaji.

28 American Convention on Human Rights „Pact of San Jose, Costa Rica” (B-32), https://www.oas.org/dil/treaties_b-32_american_convention_on_human_rights.pdf (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

29 M. Gołaś-Podolec, *Porównanie Europejskiego i Interamerykańskiego systemu ochrony praw człowieka (Ulinganisho wa Mifumo ya Utetezi wa Haki za Kibinadamu ya Ulaya na Amerika ya Kati)*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2008 (Mafunzo ya Kimataifa ya Krakow 2008), nr 2, s. 5–7.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya I/A Court H.R.?

- Wasilisha maelezo kama rafiki wa mahakama kwa njia ya maandishi kwenye kesi fulani, ukiambatanisha ushahidi wa hadhi yako ya kisheria inayotambulika katika angalau nchi mmoja mwanachama.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

4.5. Mahakama ya Kimataifa ya Haki (ICJ)

Mahakama ya Kimataifa ya Haki. Chanzo: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Court_of_Justice#/media/File:La_haye_palais_paix_jardin_face.JPG, CC BY-SA 4.0 (imefikwa: Machi 26, 2025).

Mkataba wa Mahakama ya Kimataifa ya Haki (ICJ) hautoi uhalali wa NGO kushiriki kama wahusika katika kesi mbele ya Mahakama. Hata hivyo, kuna uwezekano kwa NGOs kushiriki katika mashauri ya kisheria mbele ya Mahakama kama *amicus curiae* au mtalaam. Kuandikishwa katika nafasi hiyo kwa ujumla kunatokana na uamuzi wa hiari wa Mahakama.

Maoni ya rafiki wa mahakama

Kifungu cha 34(2) cha Mkataba wa Mahakama ya Kimataifa ya Haki (Mkataba wa ICJ) kinasema kwamba: “Kwa kuzingatia mfumo wa kanuni zake za utaratibu, Mahakama itaweza kuomba taarifa kutoka kwa mashirika ya kimataifa ya umma kuhusu kesi kwenye hati yake; pia itaweza kupokea taarifa hizo zinazotolewa na mashirika hayo kwa hiari yake yenyewe.”

ICJ imesisitiza mara kwa mara kwamba maoni yanayotolewa na mashirika yanapaswa kuwa ya “rafiki wa mahakama” na si ya “rafiki wa shirika”. Hii ina maana kusisitiza kwamba maoni yanapaswa kutathmini si ukweli, lakini kisheria.³⁰

Mnamo 2001, ICJ ilipitisha hati yenye kichwa “*Mwongozo kwa Utendaji*” (Eng. *Practice Directions*)³¹, ambayo, kimsingi, inaondoa mashaka juu ya umuhimu ambao ICJ inatoa kwa maoni yanayoongozwa na NGO.

Maelekezo ya XII ya *Mwongozo wa Utendaji* yanasema:

1. Iwapo shirika la kimataifa lisilo la kiserikali litawasilisha taarifa iliyoandikwa na/au hati katika mchakato wa ushauri kwa hiari yake yenyewe, taarifa na/au hati kama hiyo haitachukuliwa kuwa sehemu ya faili ya kesi.
2. Taarifa na/au hati kama hizo zitachukuliwa kuwa machapisho yanayopatikana kwa urahisi na zinaweza kutajwa ipasavyo na Mataifa na mashirika ya kiserikali yanayotoa mawasilisho ya maandishi na ya mdomo kuhusu suala hilo kwa njia sawa na machapisho katika uwanja wa umma.
3. Taarifa zilizoandikwa na/au hati zinazowasilishwa na mashirika ya kimataifa yasiyo ya kiserikali zitawekwa mahali palipotengwa katika Ikulu ya Amani. Mataifa yote, pamoja na mashirika ya kiserikali yanayowasilisha taarifa za maandishi au za mdomo chini ya Kifungu cha 66 cha Mkataba, yataarifwa kuhusu mahali ambapo taarifa na/au hati zinazowasilishwa na NGOs za kimataifa zinaweza kushauriwa.

30 *Prosecutor v. Milošević*, Case No. IT-2-54-AR73.6, Decision on the interlocutory appeal by the amicus curiae against the Trial Chamber Order concerning the presentation and preparation of the defense case (Jan. 20, 2004). Ilinganisha maoni yanayopingana ya Jaji Shahabuddeen p. 15.

31 *Practice Directions*, <https://www.icj-cij.org/practice-directions> (upatikanaji: Februari 10, 2025).

Maoni *amici curiae* (rafiki wa mahakama) yanaweza kutolewa na NGO bila haja ya kusajili au kutimiza masharti rasmi. Ni baada tu ya maoni kutolewa ndipo ICJ huanza kuyakagua maoni hayo na waandishi wake ili kuhakikisha kwamba yanakidhi vigezo katika Kifungu cha 34(2) cha Mkataba wa ICJ.

Maoni ya mtalaamu

NGO inaweza pia kuteuliwa na ICJ kama mtaalamu wa taratibu za usuluhishi. Tofauti na *amicus curiae* (rafiki wa mahakama), mtaalamu anashiriki katika kesi na hufanya hivyo kwa mwaliko wa Mahakama pekee.

Msingi wa kisheria katika kesi hii ni – hautumiwi sana kivitendo – Kifungu cha 50 cha Mkataba wa ICJ.

Kifungu cha 50 cha Mkataba wa ICJ, ambacho kinasema kwamba: “Wakati wowote, Mahakama itakuwa na uwezo wa kukabidhi uchunguzi au ripoti ya kitaalamu kwa mtu yeyote, chombo, ofisi, tume au mamlaka anayochagua.”

Mbali na mtaalam aliyeteuliwa na Mahakama NGOs zinaweza kusikilizwa kama wataalam au mashahidi kwa ombi la mmoja wa wahusika – kwa mujibu wa Kanuni za 57 na 63 za Kanuni za Mahakama. Wanaweza kuitwa ikiwa upande mwingine haupingi.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya ICJ?

- Wasilisha kwa kuandika msimamo wa *amicus curiae* kwenye kesi iliyochaguliwa inayoandika msimamo wako unaongwa mkono na hoja za kisheria.
- Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!

4.6. Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu (ICC)

Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu Chanzo: Wikipedia, en.wikipedia.org/wiki/International_Criminal_Court#/media/File:International_Criminal_Court_2022.jpg, CC BY-SA 4.0 (imefikwa: Machi 26, 2025).

Shughuli za Mahakama ya Kimataifa ya Uhalifu zinadhibitiwa na Mkatoba wa ICC.³² Waraka huu, ikilinganishwa na mashirika na mahakama nyingine, si kali sana katika ushirikiano wa Mahakama na watendaji wa nje.

Ushirikiano wa NGOs na Mwendesha Mashtaka wa Mahakama

Kifungu cha 44(4) kinaeleza kwa uwazi kwamba: “Katika hali ya kipekee, Mahakama inaweza kuajiri wafanyakazi wa kitaalamu wasiolipwa waliopendekezwa na Nchi Wanachama, **mashirika ya kimataifa au mashirika yasiyo ya kiserikali ili kusaidia katika kazi ya chombo chochote cha Mahakama**”. **Mwendesha Mashtaka anaweza kukubali pendekezo lolote kama hilo kwa niaba ya Ofisi ya Mwendesha Mashtaka.** Wafanyakazi kama hao ambao hawajalipwa wataajiriwa chini ya sheria na masharti yaliyoamuliwa na Bunge la Nchi Wanachama.

32 Mkatoba wa ICC, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf> (ilifikiwa: Februari 10, 2025).

Kwa mujibu wa kifungu cha 54, aya ya 3, ibara c Sheria ya ICC: “Mwendesha Mashtaka anawezai [...] kushirikiana na shirika au taasisi yoyote ya Serikali ya kimataifa kwa mujibu wa uwezo au mamlaka yao.”

Desturi inaonyesha kwamba wakati wa kesi kusikilizwa mbele ya mahakama ya ICC, NGOs zinazotaka kushirikiana na Mwendesha Mashtaka, kwa mfano kwa kutoa ushahidi au nyaraka – ikiwa ni pamoja na ripoti za wataalamu, zinapaswa kuwasilisha nia yao ya kutaka kushirikiana na ICC. Iwe ushirikiano huo utaruhusiwa ni kwa hiari ya mwendesha mashtaka husika.

Jinsi ya kujihusisha katika kazi ya ICC?

- **Wasilisha ombi lililoandikwa la fursa ya kushiriki katika kesi iliyochaguliwa na mwendesha mashtaka wa ICC na kuhalalisha kwa kuonyesha uwezo wako katika nyanja hiyo au uwezekano mwingine wa kusaidia katika utatuzi wa kesi inayosubiri kuamuliwa.**
- **Ikiwa una maswali yoyote, tunafurahi kujibu na kusaidia!**

5. Ni wakati wa kufanya sauti yako isikike katika utetezi wa maisha, familia, uhuru!

Haki za binadamu, ikiwa ni pamoja na utu, maisha na uhuru, zinapingwa mara kwa mara katika ulingo wa kimataifa, ikiwa ni pamoja na ndani ya mashirika na mahakama za haki za binadamu. Katika kukabiliwa na changamoto hizi, ni muhimu kuunganisha watu binafsi na mashirika yanayohusika katika kulinda haki hizi ili waweze kuratibu shughuli zao na kusaidiana.

Kwa hivyo, tunahimiza kila mtu anayejali mustakabali wa familia zao, watoto na jamii kushiriki kikamilifu katika kutetea maadili haya kwa njia inayolingana na uwezo wao. Hii haihitaji rasilimali kubwa za kifedha au miundo mikubwa ya shirika ili kufanikisha hili; bali kinachohitajika ni uamuzi na nia ya kufanya kazi kwa pamoja. Tafadhali tembelea tovuti ili kujifunza zaidi kuhusu mpango wetu katika <https://caggforum.org/> na tufuatilie kwenye X: <https://x.com/caggforum>.

MSAADA WA WAFADHILI

Taasisi ya Ordo Iuris ni msingi na upeo wa shughuli zetu unategemea sanapesa tunazokusanya kwa shughuli za kisheria. Kwa kuwa tunathamini uhuru wetu, hatukubali pesa zozote za umma au ruzuku. Tunaweza tu kutekeleza shughuli zetu kwa sababu ya ukarimu wa Wafadhili wetu, hasa wale wanaotupea msaada wa mara kwa mara kila mwezi kama sehemu ya Kikundi cha Marafiki (soma zaidi katika: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

Kwa pamoja tunaweza kusababisha mabadiliko halisi katika hali halisi!

MICHANGO INAWEZA KUTUMWA KWA AKAUNTI IFUATAYO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Taasisi ya Ordo Iuris ya Utamaduni wa Kisheria
ul. Zielna 39, 00-108 Warsaw

Nambari ya akaunti ya benki kwa michango katika USD:

PL 92 1160 2202 0000 0002 5104 0774

Nambari ya akaunti ya benki kwa michango katika EUR:

PL 86 1160 2202 0000 0002 5104 0591

(tafadhali bainisha katika memo ya uhamishaji wa benki
"Mchango kwa shughuli za kisheria za Ordo Iuris")

au kupitia mifumo ya malipo ya mtandaoni: Tpay na PayPal
(kwa maelezo, nenda katika <http://en.ordoiuris.pl/support-us>).

TOA MCHANGO KWA ORDO IURIS

F O R U M

Citizens Against Global Governance
For Life, Freedom, Family, and the Nation

UNGA MKONO

ISBN 978-83-68211-53-5

9 788368 211535

KAMPUNI YA UCHAPISHAJI YA KISAYANSI
TAASISI YA UTAMADUNI WA KISHERIA ORDO IURIS

WARSAW 2025